

מאמר מערכתי

ארץ ישראל ותהליכי הגאולה

"ראוי לכל מאמין שיברך, וישבח, וירומם, ויגדל, ויקדש שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, שאמר והיה העולם, ברוך הוא וכברוך שמו לעולם ולעולם עליmia. **שהביא את אבותינו לארץ ישראל**, ווימן להם סעודת מן המן ארבעים שנה מן הלחם שמלאכי השוט אוכלים, ולאחר שעה... תפלו על המן וקדרו לו לחם הקולקל, וככלו אמרו ישראל: אין אלו מבקשים מתנה ארץ ישראל.

כיוון שעברו על התורה ומצוותה, **שבזכותה נתן להם ארץ ישראל**, והיו ישראל כפויי טובה, עד שהגלה אותם **מארץ ישראל**, והשליכם מעל פניהם, ואחר כך חזרו בתשובה, ושבו אל השם יתברך... בתוכן הגולה שנאמר: "זקבצתיים מירכתי ארין, בס עור ופסח, הרה וילחת יהדי קהן גדול ישובו הנה" (ירמיה).

[תנא דברי אליהו רבה פרק י"ד]

מדרש זה הבניי להפליא על בסיס חלוקת תולדות האנושות ועמננו: אלףים שונות תורה ואמונה, אלפיים שונות תורה, ולאחרים שונות גאולה.

בחילקו הראשון של המדרש, יש سبح וקידוש שמו יתברך - כנגד אלפיים שונות אמונה. בחילקו השני דין המדרש בקיומה או באי קיומה של התורה ומצוותה - כנגד אלפיים שנova תורה. ובחלקו השלישי עוסק המדרש בחזרתם של העם היהודי לאرض ישראל - כנגד אלפיים שונות גלות וגאולה.

מחזריות זו הינה מחזריות קבועה בתוכניתו של בורא העולם בבריאת עולםנו אולם גם במישור האישי והפרטני קיימת מחזריות זו: שלב ראשוני, הקשור לבית, למשפחה, המשפחה, הוא שלב של אמונה וחמה. לאחר שלב זה קיימת ההתמודדות היום יומיית בקיום התורה ומצוותה, התמודדות שבה עליות ומורדות, שעלייהם צריך לחת את הדין מידי יום, חדש וشنנה. בשלב יותר בגור ומתברגר, מכיר האדם את אפסותו ושב הוא עדי ה'. שלב הגאולה הנפשית. האדם הוא עולם קטן, במקביל לעולם הגדל. והיבטים רבים לדמיוזה זהה ולמשמעותו.

ומכאן לנקודה נוספת המופיעה במדרש, ארץ ישראל היא הציר שעליו סובבים תולדות עמננו. ממצדים הרוציאנו - לאرض ישראל. מארץ ישראל השיליכנו - בغالל שלא קיימו התורה ומצוותה, כנסנו בתשובה - נחזיר כלנו לאرض ישראל. במסגרת גלגולים אלו חי עמננו וכותב את תולדותיו, תולדות עם היושב בארץיו או הגולה מארציו, אך תמיד קשור בטבורה של ארץ ישראל, אלא שלעתים רחוק הוא ולעתים קרוב הוא.

על הקשר זהה לא"י, ולאיפוי האלקי, עליינו, המאמינים, מברכים משבחים, מרומים, מגדים ומקדשים שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה שאמר והיה העולם, ברוך הוא וכברוך שמו לעולם ולעולם עליmia.

לאחר אלףים שנות גלות, בצר ובמצוק, בטלטולים שונים ומשונים, גולים וסוחרים על אדמת וטומאת ארץ העמים - זוכים אנו שוב לחונן עפרות ארץ ישראל, לפורר רגבה במחורשות ובאתרים, לנטוע פרדים לגנות ומטעים, ולאכול מטוּב הארץ בריבוי ובספע בכל קנה מידה.

השאלה הנשאלת היא: האם אנו מודעים לחסדי ה', ולשלבים ההיסטוריים המתרחשים לעינינו, או שהנו אורכים מوطה של ארץ ישראל וחלילה במקביל מתנהגים "כפוי טוביה" - מלהודות ולהכיר יד ה' במאורעות גדולים אלו.

בפתח שנה חדשה, בפתח ימים גדולים וקובעים לכל השנה כולה, ובמקרים רבים גם לעתידנו האישני, علينا להתבונן ולהקדיש יותר זמן למחשבה על כיצד היה נראה העבר, וכייזד נראה לעינינו העתיד, ואיך העבר והעתיד משתלבים בהשגת ה' אותה צפו נביינו, ובושורש הדברים בתורה עצמה.

התבוננות תפטייתו אותנו מאוד, ותגרום בראש ובראשונה לגדת את בטחונו ואות הרגשת כוחיו ועוצם ידי, בראותנו שהכל היה צפוי, והדברים מתגשים בדיקך רב כפי שהזו זאת חוויה. ומערעור הבטחון העצמי להכרה בחסדי ה' יתעלהשמו המשיך להוביל את עמנו לקרואת התגשות חזון הנביאים אשר חז זען על אחרית הימים, והשתלבותם של עם ישראל בתוכנית גאותה עולם, גולה שהנצה היה החידוש הגדול שבה, וממלכתו יתברך תוכר ע"י כל עמי הארץ "ויהה ה' למלך על כל הארץ".

גליון מס' 26 עוסק:

א. כפי שהודיעו בגליון הקודם אנו מביאים כאן את תשובתו של מ"ר הג"ר שלמה משה עמאר שליט"א, בדיון הגידול בשנת השמיטה ע"ג מציעים מנוקקים בכתב גידול, וזאת במסגרת המאמרים אודות שנה השמיטה והכלותיה שהחילונו לפרסום בגליון הקודם.

ב. עקב הכנסה לשנת תש"ס הבעל"ט שנוהג בה "מעשר עני" הבאו ב' מאמרים בדיוני מעשר עני מאת יוז"ר המכון הרב שניאור ז. רוזוח שליט"א.

ג. בಗליון זה אנו מביאים את המשך התשובה בעניין הפרשת תרו"ם בנוסח קצר, מאת הרב אהרון בוарון שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו.

ד. תשובת הרב דוד אביטן חבר המכון, על מיקומו המדויק של בית פאגי, וזאת כהמשך לדיוון על ירושלים וגבולהו [גליון 20,21].

ה. במדור תגובות הבאו את תגובותיהם של הרב יואל פרידמן ממכוון "התורה והארץ" על דברי מ"ר הג"ר שם"ע שליט"א בדיון מציעים מנוקקים [מהגליון הקודם]. ואת דברי תגובתו של הרב דוד אביטן על דברי הרש"ז רוזוח מהגליון הקודם אודות ערלה בגבולות עולי מצרים.

בסוף החוברת הובא מהנעשה במכון.

בברכת שנה

טוביה

המערכת

מידע הלכתי

א. עם הכניסה לשנת מעשר עני הנסי להזכיר לחוקאים, בעלי גינות פרטיות, ובעלי עסקים, שהובעה עליהם הפריש וلتת מכל הירקות שילקטו החל מר"ה ואילך "מעשר עני", ניתן להעזר במכון לנtinyת המעשר דרך ארגון החסד "חסדי נעמי" באמצעות חזזה הלואה מראש של סכום כסף, ונitin להעזר במכון לקביעת תחשייב כמות המעשר, לכל עסק וגודלו. כיוון שיש מקום להדר ולתת אף בספק טבל [וכמו שביארתי בארכיה בספרי "ביבורי שדה" פ"ד], אני מציע גם לכל הרכנים לחתום על חזזה הלואה מסודר עם עני, ובכך לצאת ידי כל חשש, ניתן לקבל חוזים מסודרים במשרדי המכון.

ב. בימים אלו משוק פרי ה"פסיפורה" [שעונית], ואני שב ומזכיר לציבור את אשר פירסמנו בגלויון מס' 20 שפרי זה נידון כירק ולא בעץ [הן להקל - לעניין ערלה, והן להחמיר - לעניין הרוחקות בכלאים], מחתמת כמה טעמי וכפי שביארנו שם, וכן הסכים להלכה מן הראש"ל שליט"א.

ג. נהגו המהדרים, שבẤתורוגים אף בספק טבל להפריש תרומות ומעשרות באופן שלא ישאר באטורוג כל חלק מהמעשרות [שכן בשאר פירות של ספק טבל אין נוتنיס ללי שואומרים לו "הבא ואייה שפירות אלו אינם מעושרים וטול מעשותין" ורק קובעים לו מקום, אך הפירות נשאים אצל המפריש], וזאת כדי שבẤתורוג בלבד בעלי לא יהיה חשש שהוא יש באטורוג חלק שאינו שייך לו אלא ללי, ואפשר שהיה חסר בדיון "לכם". אמנם בשנה זו שנת תש"ס שיו"ט ראשון של סוכות חל בשבת, ולא נוטלים לובל ומינו אלא בא' דחוה"מ, אין צורך לנוהג בחומרא זו, שהרי דין "לכם" אינו נהוג אלא ביום"ט ראשון ולא בשאר ימי החג.

ברכת שנה טובה וمبرכתת

שניאור ז. רוזה

י"ר המכון

הגאון רבי שלמה עמאד שליט"א
אב"ד פ"ת וחבר מועצת הרה"ר לישראל

מצעים מנוטקים שבתווך חממות של ניילון

כבוד יידי הראש"ז רוזה שליט"א דן בספרו שו"ת חלקת שדה (סימן ר), אם להחשי חממות הנילון המצוים בשדות החקלאות, כבית, שהרי יש גג ודפנות והם גבויים עשרה טפחים, והזכיר זהה דעתיהם של גודלי דורנו המדברים בענין זה והעיר בזה דבריו של מרכז תיבת בתרו"מ, שדה" ובית אינו בכלל שדה וכיוצא. וא"כ אין מיעוט הבית תלוי בסברא עד שנאמר למה נהמעט הבית משום כ"ב, וזה לא שייך בחמה. וכמ"ש כמה מהפוסקים, וציין לדברי החזו"א בשביעית (סימן כי' אות ו') שדן בגינה שעלה הגג ובד"ה והזרע, הזכיר את הבעה של הירושלמי (פרק דערלה) אי שביעית נהוגת בבית, והקשה מהא דתנן בשביעית (פרק מ"ד) וועשן להן בתים, וכתחב דאיינו עניין לנוטע בבית, דהתקם הבית הוא מצד האילן (כלומר, ולא ע"ג האילן) או שיש בגג חלונות באלבסן שמגן מפני החמה, ואינו מגן מפני הגשם והטול והאויר הוא להטיב את הגידולים, אבל הנוטע בבית הצמחים נמצאים במצב לא רצוי, שנשלל מהם הגשם והטללים והאויר וקיי המשם, והבית להם לרווח. עכ"ד.

וכב' העיר עליו, והוסיף וכותב אלא שלפי מה שכחתי שעייר הדיוון בירושלמי הוא בפסוקים (דכתיב שדה) ואין נ"מ באיזה סוג בית מדובר, א"כ אין נ"מ אם הבית הוא לרווח או לאו. וע"ש עוד מ"ש זהה. ועפ"י הדברים הללו רצה לדוחות את דעת המהמירים בשביעית לרווח בחמותה, אף' תוך עצין שאינו נקוב. יע"ש.

והנה אמרת נכוון הדבר דמייעוט הבית נלמד מהפסק והוא גזירת הכתוב. ואני אנו תלוים בטעם זה או אחר דוקא. [ושמעתי לפניו זמן רב ממ"ר הגאון משנת יעקב נר"ז, שבצעירותו דיבר עם מרן החזו"א ע"ה, ובתווך הדברים אל"ל החזו"א שהטעם למצה שעליה דיברו הוא משום כו"כ, ומ"ר נר"ז אמר לו והלא זה גזה"כ, ואל"ל החזו"א ע"ה, לגזה"כ לא חייב להיות טעם, אבל אין אישור לתחת טעם]. אך מ"מ יש עדין מקום לדון בימינו אלו, שנתרבו החמות ובכל הארץ יצא טבעם, עד שזה נהיה חלק בתי נפרד מהנוף החקלאי בכל מקום ומקום. ומגדלים בהם גידולים שונים, כגון פרחים ושאר ירקות. א"כ מושבו ונחפשו כל כך, אפשר דבר לא נחשים בכלל הבתים, ועל שדה הארץ יחשבו, דהרי לא כתוב בתורה שבית פטור מתרו"מ, אלא אמר שדה, וחוז"ל אמרו ברוח קדושים דברית לא כלל בכלל שדה. ואפשר דהטעם שאמרו שבית יצא מכל שדה, הוא משום שאין דרך לרווח בבית כי אם בשדה פתוחה. אבל בימינו שבונם החמות מוחדים רק לזרעה וגידול, ואינם משמשים לשום דבר אחר לא למיחס ולא למגורים כי אם לרווח ולהזמין בלבד, ויש להם סיבות חזקות לזה, ותוכיח ההוצאה המרובה שימושיים בזה. ורוב החקלאים מחזיקים חממות, ונעשה דבר וגיל לרווח ולגדל בהם גידולים שונים, אפשר דמעתה כבר לא נפיק מכל שדה. דבשלמא אם הכתוב היה אומר שבית פטור, ודאי היינו כוללים בו כל הדומה לבית, אבל עתה דzapkinן לבית מכל שדה, יש מקום בראש חלק ולומר שהחותמת לא נפקו מכל שדה.

ואולי זו היא כוונת הגאון הגדול מוהר"ש אלישיב שליט"א שהובא בהליכות שדה (גליון 78) שמחמיר גם בעציים שאינן נקובים שבתווך חממת ניילון, משום שהחותמת הינט דרך גידול נפוץ היום, וגם מטיבים עם הצמחים, והובא בhalkot שדה שם (ד"ה ואمن ראייתי).

ואולם נלע"ד דהעיקר בזה כedula אותם גדולים שהעלו להקל בזה, וכיון דחו"ל מיעטו בית משדה, בעלי שום פירוש וambilי לחלק בשום עניין כלל, ע"כ נראה דכל דבר שהוא דומה לבית גם הוא בכלל זה. והעדר לכך הוא מה שהעלית בתשובה שבשו"ת שעלה מה ח"א (חיו"ד ס' ז') דגם עליה וגג הם בכלל בית לעניין זה לפי שיטת הרמב"ם ורוב הפוסקים ושכנן פסקו בש"ע. והוא למפורש בגמרא דמנחות (פ"ד ע"ב) דאמרו אין לי אלא בשדה, (שambilאים מןנו ביכורים). מנין לרבות שבוג ושבחרוכה.. ת"ל כל אשר בארץ. וע"ש בברייתא שהביאו אחרי זה, שהגדל בעץין ובספינה אינו בכלל ארץ ואין מבאים מןנו ביכורים. הרי מפורש דוג ועליה יצאו מכלל שדה, ונכללו בכלל ארץ והינו דומיא דבית משם. וכן דקדתי מ"ש מנין לרבות שבוג ושבחרוכה, והרי חורבה היא בית ממש והשוווה לנו.

וכן מפורש ברמב"ם הל' ביכורים (פ"ב ה"ט) וז"ל, הגדל בעץין אע"פ שהוא נקוב והגדל בספינה, איינו מביא מןנו כל עיקר, שנאמר באוצר. אבל מביא מן הגדל בגו או בחורבה. עכ"ל.

והרי גג אין עליו תקרה כלל, והוא פתווח לאויר השמים ולטל ומטר וכו', וכע"ז מפורש בחוז"ל דלא כלל בכלל שדה, אלא דינו כבית, ובע"כ דהינו טעם, משומ דלא נאמר בתורה פטור בבית, אלא מדכתיב החיבור בשדה ומיעטו מןנו כבית, מיעטו כל הדומה לבית. והה"ג לחייב הנידונות, ואע"פ שהגג הוא בנין של קבוע, וchmodות הם בנין עראי, מ"מ יש להם עדיפות בזה שיש עליה תקרה והם נסתרים מהגשם והTEL ומהרוח וכו', ולא ראיינו שחוז"ל חילקו בעניין בית שמייעטו משדה. ועוד דאפשרו אם יש ספק בדבר, כיון דשביעית בזה"ז דרבנן לווב ככל הפוסקים יידוע. אמרינן ספיקא דרבנן לקולא.

ואע"ג דבית עצמו הוא בעיא דלא אפשרא לעניין שביעית, אי דמאי לתרו"ם ופטור בבית, או דדיןנה כערלה וחיבב בבית וכמ"ש בירושלמי פרק א' דערלה הלכה ב', והוא"ל כמו שספק ספיקא לחומרא, ספק אם יש להחמה דין בית, ואתה"ל דהיא כבית ממש, גם בבית יש ספק أولי חייב שביעית. מ"מ נראה דהעיקר שהחמה דין כביה, ונשאר רק הספק בית. ונדון אותם כמו בית וכדלהן, אלא דקשה לי מהירושלמי במעשרות (פ"ה ה"ב, דכ"ג ס"ע"א) דתני שדה שהביאה שליש לפני גוי, ורקחה מןנו ישראל, רע"א התוספת פטור, וחכ"א התוספת חייב. ובדף כ"ד (ריש ע"א) שם, אמרו, זרע בחורבה והביאה שליש וסביר על גבה, על דעתיה דר"ע התוספת חייב, ועל דעתיתיו דרבנן התוספת פטור. זרע בבית והעביר הסכך, וסביר על גביו, [ועיין בכ"מ בהל' מעשר פ"א ה"י שלא גרס תיבות "וסיך על גביו" וכן הוא במאחרי קורוקוס והורדב"ז ז"ל שם] ע"ד דר"ע התוספת פטור, וע"ד דרבנן התוספת חייב. וכותב הפני משה, משומ דאמרינן לקמן בפרק דערלה, אילין שנטנו תורה חיבב בערלה ופטור מן המעשרות, דכתיב עשר העשר את כל תבואה זרעך היוצא השדה. ואילין דנקט לאו דוקא, והה"ג זרע תבואה תורה בית דפטור מהמעשרות. אלא משומ דנקט ערלה וכו'. והשתא קאמר דאם זרע בתוך חורבה והביאה שליש, ואח"כ סיך על גבה, והרי היא תחת הבית ובזה איפקע ופלוגתייה צר"ע ורבנן וכו', זרע בבית והביאה שליש, ואח"כ סיך על גבה, והרי היא תחת הבית ובזה איפקע, ופלוגתייה דר"ע ורבנן וכו', זרע בבית והביאה שליש והעביר הסכך וסביר ע"ג, כלומר שאח"כ העביר אותו הסכך שסיך על גביו, וזה הווי כעין פלוגתייהו ממש, דעת דעת ר"ע וכו'. עכ"ל.

ומדברי הירושלמי זהה נראה דchoroba דין כשרה ממש. דשליש ראשון שבחרוכה לכ"ע חייב במעשרות, וכל מחלוקתם של ר"ע וחכמים היא רק על התוספת שגדלה לאחר שסיך ע"ג החורבה,iao נעשה דין choroba דין בית, ותלו בחלוקת ר"ע וחכמים, אם הולכים אחר העיקר או אחר התוספת. ואילו בಗם'

דמנחות הנ"ל נראות להדיין חורבה כדין בית, ומיעוטה משדה.

ואיל דהירושלמי במעשרות לא מירiy בחורבה שהוא בית שהגג שלו נפל, אלא במקום חרב שאין בו לא גג ולא כותלים, והוא בכלל שדה, דהא בסיפה אמרו, רוע בבית והעביר הסכך וכו'. ושם דבחعتبرת הסכך בלבד, יצא מכלל בית ובאו לכלל שדה. ונמצא דהכל תלוי בגג דוקא. ובע"כ צ"ל דבמנחות אירי בחורבה שיש לה גג, וע"כ דין כבית. אלא דקשה לי ע"ז איך השו שם במנחות, דין הגג לחורבה, והרי הכל תלוי בגג שמעל הזרעים, וזרעה שעל הגג אין עליה תקרה, ולמה נפק מכלל שדה.

והנראת בזה בס"ד, דבאמת הגג קובע, אם הוא בית או שדה, וכמו שנראת בעיל מהירושלמי דמעשרות הנ"ל, דהכל תלוי בסכך על גבה, או העביר הסכך. אך כל זה הוא בחורבה וכיו"ב אבל גג של בית הוא טפל לבית, וע"כ דין כבית ולא כשדה, דאחר שיש כאן בית גמור דנקף מכלל שדה, או לא הבית בלבד נפק מכלל שדה, אלא גם כל הטפל לבית, דין כבית, ונפק מכלל שדה ופטור מתרומם.

ואם כנים דברים אלו נוכל לישב בזה עניין אחר בעה"ו. דתנן במעשרות (פ"ג מ"ח) תנאה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור ואם צירף חייב. ומירiy בחצר שהוא קובעתה למעשר. וכמ"ש המפרשים, שם, וכבר שנינו לעיל (שם מ"ח) איזוהי חצר שהיא חייבת במעשרו, (פ"י וע"ב צ"ל שקובעתה למעשר כמו בית). ר' ישמעהל אומר חצר הצורית, שהכלים נשמורים בתוכה. (שכן בצד מושבין שומר בפתח החצר). ר"ע אומר כל שאחד פותח וא' נועל פטורה, רבי נחמיה אומר כל שאין אדם בוש מלאכול בתוכה חייבת. רבי יוסי אומר כל שנכנס לה ואין אומר מה אתה מבקש פטורה. רבי יהודה אומר שתי חזרות זו לפנים מזו הפנימית חייבת והחיצונית פטורה. ע"כ. ועיין ברמב"ם ז"ל בפייה"מ שם, ובחצר זו שהיא קובעתה אמרו במשנה דלהלן, תנאה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור. ואילו בגינה אוכל כדרכו דין הגינה קובעתה למעשר. [וע"ש במשנה י' נמצוא הדין בזאת לעניין עכירות הגדלה בחצר, עומדת בוגינה לאוכל בגדלה חוץ מהריה, בוגינה נונטה לחצר אוכל אחת אחת פטור]. דתנן תנאה שהיא עכירות הגדלה בחצר, שענין דחצר שדינו כבית, דרך אחת שרי, אבל צירף שניים חייב. אך אמן לעצם החיוב של התאננה שגדלה בחצר, משמע דזה פשוט שחביבת בתרו"ם, ואין בזה דין כלל, כי חצר חביב כשדה ולא כבית, והיינו טעםously משום דאין בבית תקירה. כך היה נראה לכארה. אבל הרמב"ם ז"ל בהלכות מעשר (פ"א ה"י) כתוב, אילן שננטעו בחוץ הבית פטור מן המעשרות, שנא' עשר תעשר את כל תבואת זרען היוצא השדה. ויראה לי שהוא חייב במעשר לדבריהם שarity תנאה העומדת בחצר, חייב לעשר פירוטה אם אספן כאחת. עכ"ל. והיינו מתניתין דאוכל אחת אחת, ואם צירף חייב, ולימדנו ובינו ז"ל דחייב זה איינו חייב שדה ממש, אלא רובתו חייבו בזה לדבריהם, ע"פ שהתורה פטרתו, דנקף מכלל שדה. ובאו הוא ז"ל ולמד מזה לכל אילן הגדל בבית (פטור משום שאינו שדה), שהוא חייב בדבריהם כמו תנאה העומדת בחצר.

והראב"ד ז"ל שם השיגו וכחוב עליו א"א לא נראה כן בגמרה דמעשר וכו'. (עד נדון בזה), ע"כ והראיה שהביא מחצר, אינה כלום בחצר שנטעה או שנזרעה הינו שדה, ולא עוד אלא מקבע נמי קבועה. עכ"ל. ומדובר ז"ל נלמד שהביא את המשנה הנ"ל, כמ"ש לעיל, דחביבת בחצר חיוב גמור כמו בשדה. ולא באו לחדר אלא זאת שהיא גם קובעת למעשר כמו בית. רק דריש להעיר למה צריך להשミニו זה, והוא כבר מבואר במשנה ה' שם איזוהי חצר שהיא חייבת וכו', וכן[ל].

وعיין במהר"י קורקוס ז"ל שם שכח, ומה שדחה הר"א ראית ובינו דתאננה, נראה שכח בזן ממ"ש בירושלמי (מעשר פ"ג ה"ד) על ההיא דתאננה, תנאי בשם ר' נחמיה חצר שהיא נעדרת הרי היא כינה וכו', תנאי

זרע רובה חיית, נטע רובה פטורה. א"ר חסדא והוא שנטעה לנוייה של ה策ר, עוד אמרו דזרע רובה חיית והוא שתהא נעדרת, וכן מ"ש שם נעדרת חיית, והוא שעדר רובה. ורבינו סובר שהמשנה מדברת בסתם策ר, שלא נעדרה ולא נזרע רובה.adam נעדרה או נזרעה רובה אייר, א"כ היא כשרה ממש, ואפי' צירף פטור. וכע"ז כתבו שם הרוב"ז ז"ל בכיארו ומרן ז"ל בכם ע"ש.

והוסיף בכ"מ, שהראב"ד ז"ל הבין שהירושלמי הנז' מפרש בכך את המשנה דחhana העומדת בח策ר. דמתני' אייר ב策ר הנעדרת והיא כשרה ממש. וע"ש מה שהק' עלייו בזה וASIC דמייר ב策ר שלא נעדרה ולא נזרעה שהיא כבית, ושם הרוב"ד ז"ל בפ"ד (ה"יד) כתוב כן, וכן העיר גם במהרי"ק שם. וגם מ"ש הרוב"ד ז"ל, ולא עוד אלא מקבע נמי קבעה. תמהו עלייו שלשת הורעים הנז' ע"ה, דאדרכה מזה דמקבע קבעה למשו, ממש ראייה להרמב"ם ז"ל דמייר ב策ר שהיא כבית שלא נעדרה ולא נזרעה, דשרה אינה קבועה למשו. ובע"כ דחיהה הוא רק מדרבן, והיא ראיית ורבינו לחיב גידולי בית מדרבן. ע"ש בדבריהם ז"ל.

העלוה מכל האמור הוא דעת הרמב"ם ז"ל ברווחה ופשטה, שדין הח策ר כדין הבית לפטור הגדל בו מן המעשיות, דນפיק מכלל שדה. ולא חייבו אלא מדרבן, ומזה למד הוא ז"ל לחיב כל גידולי בית מדרבן. ולכאורה הוא תמהה בח策ר אין לו גג. ובירושלמי פ"ר דמעשרות (ה"ב) אמרו זרע בכיתה והעיר הסכך וכו'. הרי מפורש אכן בית גמור כשהעריבו ממנה הסכך חזר דינו כשרה גgil, ואיך פסק בח策ר שאין לו גג שדינו כמו בית. ולפ"י מ"ש לעילathy שפיר, דכשיש בית גמור, אז כל התפל אליו דינו כבית וכמ"ש לעניין גג, וזה לח策ר נמי דהוא طفل לבית ונידון כמו זה.

ואין להקשוט אם הח策ר טפה לבית ונחשבת כמו זה, א"כ למה התנו בה תנאים וביבים וכדרtan (מעשרות פ"ג מ"ה) איזו היא策ר שהיא חיית ר' ישמעאל אומר策ר הצורית וכו'. וכן ל"ק"מ, דשם דיברו רק לעניין קביעות ולהז עריכים תנאים וביבים שתחיה策ר דומיא דברת וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בפיה"מ שם, דכמו שהביה קבעה למעשר כך策ר קבעה למעשר ובתנאי שלא תחיה策ר פתוחה כאילו היא הפקר. וכך. עכ"ל, וא"ת למה לחייב מעשרות דנו את策ר כבית אפי' שאין לח策ר גג, שהוא עיקר הפטור. ולענין קביעת המעשר הצריכו שתחיה策ר נשמרת כמו בית. וגם זה ל"ק"מ, דגם הבית לא קבעה את הטבל למעשר בכל אופן שהוא, אלא יש תנאים בדבר. וכמ"ש הרמב"ם ז"ל בהל' מעשר (פ"ד ה"א) אין הטבל נקבע למעשר מן התורה עד שכיניסנו לבתו, שנאמר ביעורתי הקדרש מן הבית. והוא שכיניסנו דרך השער שהוא' וכו'. אבל דרך גגין וקורפיפות פטור מן התורה". עוז"כ שם (ה"ג) בית שאין בו ד' אמות על ארבע אינו קובע. וכן הגгин אין קובע אין ע"פ שהביה שלמטה קובע. ובhalb' ד' שם כתוב, העריפין והבורגין ובתי הקין וכו' אין קובעין, שככל אלו אין דירתן קבוע. ובhalb' ר' שם, בית הכנסת ובית התלמידים אם יש בהם בית דירה קבועין, ואם לאו אין קבועין, עכ"ל, ובhalb' זה כתוב, בשם שהביה קובע למעשר כך策ר קבועה למעשר. ובhalb' ח' כתוב, איזוחי策ר קבועה כל שהכלים נשמרים בתוכה וכו'. וע"ש עוד פרטיטים רבים בכל זה. נמצא דגם בית לא קבוע אלא השקבוע לדירה. וע"כ לא יפלא שגム לח策ר נתנו תנאים כאלה המראים שהח策ר לא מופקר אלא ראוי לשומר בו דברים וככלים וכו'ב. אבל לחיב מעשר לכל שהוא מוגדר כבית נפק מכלל שדה ופטור מן המעשר ואין ציריך בהתנאים מוחדים, בזה קבועו ובודינו דגם התפל לבית כגון策ר וגג, גם הוא יצא מכלל שדה, ופטור מן התורה מתרו"מ.

ובלשון אחרת ייל דלקביעת מעשר שציריך בית דירה של קבוע דוקא, אבל בלא"ה לא קבוע, ע"כ גם הח策ר אינו קבוע עד שיהיה策ר הנשמר וכו'. אבל לעניין חיוב מעשרות דבעין שדה, ובית אינו בככל שדה, אז גם התפל לבית אפי' שאינו כמו הבית, ע"פ כן כל הבית לכל חלקיו וסניפיו התפלים אליו, כולם נפקו

מכל שדה, וע"כ הם פטורים מתרו"ם.

אבל חצר שהיא נעדרת ברובה היא בכלל שדה, לקביעת טבל למעשר, וכמ"ש בירושלמי דמעשרות (סוף פ"ג) וכ"פ הרמב"ם בהל' מעשר (פ"ד הי"ד ע"ש). [וע"ש במפרשי הרמב"ם ז"ל] ומסתמא דברה"ג גם לחיקוב מעשרות דין חצר כזו כדין שדה, אך אחר שהיא נעדרת אינה טפלה בבית, אלא היא כמו הגינה שע"י הבית, שכבר לא משמשת לצרכי הבית אלא הרוי הוא הכל השדות.

וראיתתי אחרי רואי למزن החזו"א ע"ה במעשרות (סימן ז' אות ה') ע"ד הרמב"ם הנז' שכח שגדול בית חייבים במעשר מדבריהם כמו ת Ана העומדת בחצר. ותמה עליו זהה"ל, אם כונת רבינו להביאו ראייה מהחצר לבית, תימה דודאי הנטווע בחצר חייב מה"ת. וכן זרע על הגג וכמ"ש רבינו הלכה י"א. וכן בספינה כמ"ש רבינו פ"א מה"ת ה"כ"ג, ומשמע שם דחייב מה"ת. וככו'. עכ"ל.

ואע"פ שאני כדי להעיר בדבר"ק, מ"מ תורה היא וציריך אני להבין, מה שתמנה ודודאי הנטווע בחצר חייב לכל הנזרע בקרקע היינו שדה. לכואורה יש לשאול גם על הגדיל בבית דגס הוא נטווע בקרקע, וציריך להיות חייב מן התורה לפי דבריו. וידוע דפטור הוא דאיינו בכלל שדה, והרמב"ם ז"ל מחדש לחייביו מדרבנן. ואפי' עצין נקוב חייב מה"ת, בית פטור, דעתךך דרך לזרעך בו ואין עליו תקרה משא"כ בית. אלא דעתיך קושיתו של הרוב זהה היא דחצר אין לו תקרה איך נפטר מעשר, והר"ז שדה רגיל. ובעוני נרגשתי מזה לעלה, וכתחבת דהחצר פטורה משום שהיא טפלה בבית, לאחר שיש בית שהוא לא כלל עם השדה כלל, גם החצר של הבית המשמש את הבית הרוי הוא כלל בבית. ורק אם החצר נעדרת ונזרעת, אז מפקא מהבית והרי היא כגינה וגילתה שהוא שדה.

ומה שכח רבינו החזו"א עוד, וכן זרע על הגג וכמ"ש רבינו הי"א. ור"ל דגם בגג חייב מה"ת וכ"כ ורבינו הי"א. ולא זכיתי להבין דבר"ק בזה, דבפ"א בהלכה י"א שם, כתוב הרמב"ם ז"ל, בצלים שהרשישו זה בצד זה אפי' הרישו בקרקע עליה פטורים מן המעשרות. עכ"ל. וגג ועליה הם דומים זל"ז, וכמו שהוכחה כן בשמע שלמה ח"א (הי"ד סימן ז') שהרא"ש ז"ל בתשו' פסק לחייב גידולי גג בתרו"ם, והוכחה כן מהמשנה דמעשרות (פ"ה מ"ב) דתנן בצלים שהרשישו בעלייה טהרו מליטמא. ע"ש, הרוי שלמד דין הגג שבנידונו, מעלה דמתניתין. והגר"א בש"ע יו"ד (ס"י רצ"ד אות ס"ג) דחיה ראייתו ופי' דמתני' איירוי רק לעניין טומאה, והוכחה כן מהתוספתא דגם היא מדברת בעלייה, וכל המעין בענינים הנ"ל יראה דמייפש פשיטה להו לרבותינו ללימוד גג מעלה דכהדי נינהו.

עו"כ שם (בסימן ח' אות ט"ז) להוכיח ממנהות (פ"ד ע"ב) דגג דינו כבית דאמרו, אין לי אלא שדה, מנין לרבות שבגג ושבחווכה וכו', ת"ל בכורו כל אשר בארץ. הנה מפורש דגג יצא מכל שדה ונכלל בארץ. והיינו בית ממש, וע"ש עוד מזה.

הרי מבואר מכל האמור דגג ועליה שווים לעניין זה ושניהם נידונים כבית ופטורים מתרו"ם, מלבד שיטת הרא"ש ז"ל הנז', דיש לו פשט אחר במשנה דמעשרין הנ"ל, ובאמור גם הוא גופיה משוה גג לעלייה. ואחר שהרמב"ם ז"ל בה"א הנז' כתוב דבעליה פטורים מתרו"ם, נמצא דמשוה עליה בבית, ובאמת הוא סמך את שתי ההלכות אהדי, דבhalca י' כתוב שהבבית פטור מתרו"ם שנא' עשר תשער את כל תבואה זרען היוצא השדה. ובה"א כתוב הדין בעליה שהיא ג"כ פטורה מתרו"ם, ומשמע דעתם דдинם שווה זל"ז ושניהם נפטרו משום דברענן שדה וליכא. וממילא דה"ה לגג ג"כ שפטור מתרו"ם שדינו כמו עלייה וכנו"ל, ואיך כותב מزن

החזו"א ע"ה דרבינו כתוב בה"א דגג חיב מה"ת.

עד ראיتي למزن החזו"א שם שכחוב, והא דאמר במנוחות (פ"ד ע"ב) אין לי אלא בשדה וכו', נראה דהtram כיוון דשתי הלחם ביכורים להמוכרים סגי בהכי, ובמי קרא למיסר להקריב הפחותים קודם שתי הלחים, והלכך סתם בשדה יש למעט גג, ומרビין ליה מכל וגוו'. ולא מלשון ארצם. עליל"ה. והן אמרת שביכורים בעי' מובהר, וכבר הבאתי כל זה בתשובתי שם (ס"י ט' אות טו"ב) ונחלקו שם ר"י וריש לקיש אי גם בכיכורי' בעין מובהר לעכב, או לא, ומיהו שם אמרו דלא מביאין מעץ ע"פ שהוא נוקב וכן מספינה משום דברי' מובהר ולכא, וכ"ג שאין מביאין מהמרים שההרים ומפרות שבעמקים, מהטעם דברין מובהר, אך מגידולי גג וחורבה מביאין, ומפשט הלשון דהגם' נראה שרצוי למעט גג וחורבה מהשדה, וחזרו ולמדו אותו מכל אשר בארץם, כלומר דעתא דאין בכל שדה, מ"מ הם בכל ארץ וחיבים. ולא נראה שرك בಗל דברי' מובהר רצוי למעט מהשדה כמו' השדה' א. דכשאמרו זה עדיין לא דנה הגמ' במובהר וגם מ"ש, ומרבנן فهو מכל וגוו' ולא מלשון ארצם עכ"ל, יש מקום להעיר בזה. וכע"פ הרוי גג עלייה שווים הם וככל'ל, והרמב"ם פסק להדייא דבעליה פטורים מתרו"מ, וזה מתאים עם פירושו במסנה דמעשרות (פ"ה מ"ב), בצלים שהשרשו בעלייה טהור מטלטמא, משום שאינם אוכל וכבר נפסדו, עכ"ל, נמצא דלא חשבי מחובר לארץ כמו שהבין הרא"ש ז"ל בתשובה הנז', דא"כ לא היה צריך לומר שאינם אוכל ונפסדו. אלא הוא סובר שהם תלושים ופטורים מתרו"מ, ורוק לענין טומאה טהור משום שאינם אוכל כי נפסדו. והבאתי בתשו' ההיא (ס"י ז' או' א') ע"ש. ואך נאמר שהר"מ ז"ל כתוב שם דאם דרע בגג חיב מה"ת.

ומ"ש לפני כן, וכן בספינה כמ"ש רבינו בפ"א מה"ת ה"כ"ג, ומשמע שם דחיב מה"ת, עכ"ל, ספינה ודאי דאין לה דין בית וחיוון שם הוא משום עפר ח"ל הבא לארץ, ואמרוadam גושת הארץ הצומה בה חיב בתרו"מ, ואני שיק' לנ"ד, דחצ'ר וגג הם חלק מהבבית וטפלים אלו וע"כ נידונים כמו'ו. וככל'ל. עיר' מZN החזו"א שם, והרי אמרו בירושלמי העבר הסכך חייב ע"פ שהוא בא בית ולא עדיף מחצ'ר, ועיקר פטור הו משום סכך המונע את הגשם והטל והרוח והmesh, ואני זו דרך גידול טבעי, וזה קושית הראב"ד ז"ל ודברי מZN ז"ל אינם מובנים כלל וכו'. עכ"ל. ובאמת בירושלמי חזין דהagg הוא שקובע אם יקרה בית ופטור מתרו"מ, או שדה וחיב. וכמ"ש לעיל, ואפ"ה לא קשה לדין ה策. דשם הבית פטור משום שאינו נכלל בשדה דכתיב בקראי, ונΚרא בית משום הסכך שעליין, וכשהעבירו סכך זה, לא נΚרא שמו בית, ונכלל בכל שדה, אבל גג וחצ'ר ע"פ שאין עליהם תקורה, ובפני עצם ודאי היו נכללים בשדה, אבל כשהם עם הבית וטפלים אלו נעשה דין כדין הבית. וכמ"ש לעיל. וקושית הראב"ד ז"ל מהירושלמי היא דמשמע דלכ"ע מה שגדל בבית פטור, (دلא נחלקו ר"ע וחכמים אלא כשהוסיף לאחר הסכך דהו"ל שדה אי אול' בתר שלישי ראשון או בתר התוספת כייע"ש) וסביר הראב"ד פטור לגמרי אפי' מדרבנן, ולא כמ"ש הרמב"ם שם דנראה לו דחיב בדבריהם בגידולי בית. ומהר"י קורוקוס ורבד"ז ומZN ז"ל שם כולל כאחד עוניס ואומרים דלק"מ על הרמב"ם ז"ל דייל גם בזו פטור מה"ת וחיב בדבריהם. עיין בדבריהם שם. ועיקר קושית הראב"ד ז"ל היא להוכיח בגידולי בית אפי' מדבריהם, ושלשת הרועם הנז' דחו לה דאפ"ל דמה"ת קאמר פטור. ולא כמ"ש מZN ז"ל שכונת הראב"ד ז"ל להוכיח דהagg הוא שקובעת לפטור מדין בית, ומזה מנסה למה הרמב"ם לומר מדין חצר, שאינו מקורה. (דבודאי זו כונת החזו"א ע"ה, במ"ש והרי אמרו בירושלמי העבר סכך וכו', ועיקר פטור משום סכך המונע גשם וכו', וזה קושית הראב"ד ז"ל.) ואם לזה כיוון הראב"ד ז"ל, איך הוסיף וכותב שם והראיה שהביא מחצ'ר אינה כלום, דחצ'ר שנטעה או שנזורה הינו שדה, ולא עוד אלא מקבע נמי קבעה עכ"ל, ולדברי החזו"א שקושית הראב"ד ז"ל היא דהעיקר הוא סכך וחצ'ר אין עליה סכך, הכי הוו"ל לסיטים בה, דחצ'ר אין לה גג ואין לה דין בית כלל. אז' דקושית הראב"ד ז"ל היא להוכיח גם מדבריהם פטור הבית מתרו"מ וכך' שהבינו כל מפרשיו הרמב"ם

וזיל, ודברי מרן זיל שהט גם דברי מהרי"ק והרדב"ז זיל שם מובנים ומכוונים.

עו"כ החזו"א ע"ה שם, ונראה דין כוונת רבינו להביא ראה מחצר, אלא בא רבינו לפרש שאין כאן פטור משום הבא במו"ץ בבית, שהרי באוסף היפות בב"א חייב מה"ת וקרין ביה ראה פנוי הבית, ולא חשב כחייב דרך גגות, וא"כ שפיר יש לחייב גם הגדל בבית מדבריהם, עכ"ל. ופי' לפירושו של מרן זיל הוא, דהיה מקום לומר שהגדל בבית היה פטור גם מדבריהם בלבד פטור של בית שאינו שדה, עוד יקרא הבא במוץ לבית דפטור, זהה גדול בבית והוא שם מתחילה עם המוץ שלו. לזה אמר דין לומר כן, שהרי באוסף בב"א חייב מה"ת, דאמרו שם ואם צירף חייב. [רק לא ידעתי מניין למד מרן זיל שהייב מה"ת.] וכיוון שאין בזה הפטור דבאו במו"ץ או דרך גגות, ע"כ שפיר יש לחייב מדבריהם, זה הנרי' בהבנת דב"ק. ואולם לי ההדיות קשה לי לראות ממשמעות הדברים אלו בתחום דברי הרמב"ם זיל הנ"ל. דהרבנן זיל אין פטור בבית מהמעשר הוא פטור גמור, ואפי' מדרבן נמי פטור, או דילמא מה"ת הוא דפטור וחיב מדבריהם. ובפישטו' היה נראה שהוא מדרורי דאמרו סתם לפטור, והר"מ זיל חידש כאן מדיליה לחיביו מדבריהם, ולמד כן מהחייב דתנה בחצר, דזאת פשיטה ליה לר宾נו זיל דחצער הוא כמו"ש לעיל דטפל אליו, וא"כ למה חייב, ובע"כ שהוא מדבריהם ומהו נלמד בבית נמי דהינו הך. ואם כדורי החזו"א, אז העיקר חסר כאן, דתחלתה היה לו להוכיח החידוש שהגדל בבית חייב מדבריהם, כי בפשטות נראה מהגמ' דיןינו חייב כלל. ואחר שיווכיח את עיקר הידושו אז יוסיף לסלק את עניין הפטור דבאו במו"ץ לבית. וגם אז היה לו לרמזו על עניין הבא במו"ץ בדרך כל שהוא, והוא לו לומר ואע"פ שגדלו בתחום הבית ולא ראו פנוי הבית חייב, שהרי תנה בחצר וכו'. וזה נוכל לפרש דהביא התנה שבחצער למד שאין פוטרים משם שלא ראו פנוי הבית. אבל עתה שלא הזכיר ענן זה אפי' ברמז, רק הזכיר הפטור של הבית, ושלא עתו חייבים הם מדרבן שהרי תנה בחצר וכו', וש"מ שלא בא להוכיח אלא הדין הזה דחייבי מדבריהם, וע"כ נלע"ד לקיים דברי רבותינו מהרי"ק קורוקס וררב"ז ומרן זיל שכולם ניבאו בסוגנון אחד, וכרייהת לשון הרמב"ם זיל.

ובאמת שגם הראב"ד זיל גופיה הבין דברי הרמב"ם כפשוטם, וכמו שפירשו מהרי"ק זיל והרדב"ז ומרן זיל. וע"ז כתוב וזיל, והראיה שהביא מחצר אינה כולה, דחצער שנטעה או זועה היינו שדה וכו', עכ"ל. ופשט דרוצה לומר דחצער זו דינה כשרה וחיבת מה"ת, ולא כפי שלמד הרמב"ם זיל מזה, לחיב מדרבן גם בגידולי בית.adam הבין דברי הרמב"ם זיל כפирושו של החזו"א, דרצה להוכיח שאין בזה חיסרון של ראיית פנוי הבית וכו', א"כ מי אמר דהינו שדה, ס"ס מיררי בחצער הקובעת למשער, שעיל כן אמרו שאם צירף היפות חייבים בנסיבות, ואיך חייבים הרוי גדלו באותה חצער עם המוץ שלהם, ולא ראו פנוי הבית, אלא פשוט וברור דגם הראב"ד הבין דברי הרמב"ם זיל כפשוטם וכן עיקר.

ומדברי הירושלמי בנסיבות (פ"ה ה"ב) הניל', נראה דהagg הוא הקובל על החשיבו בית או שדה, ואמרו דאם זרע בחורבה ואח"כ סיכך על גבה לרבען התוספת פטור. ומשמע ואיפלו אם זרע שם הרבה זמן מכל השדות, מ"מ כסיכון כבר נפק מכלל שדה ונכלל בכלל בית, ומהו נראה קצת לכל שיש תקרה המסככת ע"ג הזורעים פטורים מנסיבות. ועוד יש להוציא בזה ע"פ מה שכתבתי בשורה שמע שלמה ח"א (ס"י ז' אוთ ה') דהרבנן זיל ס"ל שאין חיובי שביעית בגידולי בית, דאע"ג דברי הירושלמי דעתלה (פ"א ה"ב) אמרו אילן שנטעו תוך הבית חייב בערלה ופטור מן המשער, ובשביעית צרכיה, דכתיב ושבתה הארץ, וכתייב שך לא תזרע. ולא אפשרطا הך בעיא. מ"מ הרמב"ם זיל לא הביא בעיא זו כלל, והעיר ע"ז ורבינו המל"מ בתקילת הלכות שמיטה ויובל. (פ"א ה"א) ע"ש בסוף דבריו. ועיין בכרום ציון שביעית בהלכות פסוקות (פ"ג ס"ג) ובהערה ז' שם, כי שם הגאון רשב"ז אורבאך זיל דין להקל בזה ודלא כהרב פאת

השולחן שהתריר לזרוע בשבייעת בזה"ז בתוך בית או תחת סיכון ומסביב מחיצות גבוהות עשרה. והוא זיל' כ' דכיוון דלרוב הפסיקים, הספק הזה הוא בדאויריתא, איתן אין למיל לחומרא גם בזה"ז שהוא רק מדרבן. והעולה על قولנה הוא דכיוון שהרמב"ם ושרар פוסקים לא הביאו כלל הר' ב夷יא דירושלמי, קשה מאד לסמור ע"ז לקולא וכו'. עכ"ל. ובענוגותי הוכחתני שם דעת הרמב"ם ז"ל להתריר לזרוע בשבייעת, דהוכחתני שם שהרמב"ם ז"ל סובר שדין הגג כדין העליה (וכמ"ש לעיל ג"כ) ובחוספהא (פ"ג דמעשרות) תנא בצלים שהשרישו זב"ז בkopות וכו', השרישו זב"ז בקרע עלייה הר' אין בחזקתן למשורתו ולשביעית. ואם היו טמאים וכי"ע. נמצא דין המעשר והשביעית שויים לעליה וגג, ופטורים ממשניהם. עוד הוכחתני שם של דעת הרמב"ם והש"ע, דין הגג והעליה הוא כבית. ואחר שמצונו בחוספהא דהעליה פטורה גם משבייעת, א"כ פשוט דה"ה נמי בבית מן שפטור משבייעת ג"כ. והזכרתי שם דברי הבית דוד (طبعיל) שהקשה א"כ למה לא פשוטו בעית הירושלמי מן החוספהא הנ"ל. להגר"א ז"ל דמשווה עלייה לבית, ומכוון זה העלה דין כדין בית ע"ש.

אך לפי מ"ש דעת הרמב"ם וסייעיה ודאי קשה. וכחתי ליישב קושיא זו ע"פ הרידב"ז ז"ל שם, (ולא כדבריו ע"ש), דר' יוחנן ור' ליל פליגי (פ"ה דמעשר דכ"ב ע"א) אם מותר לתלוш בשבת מהבצלים שהשרישו בעליה, דר' יוחנן מבאר הטעם שפטרו בעליה מתרומות ומעשרות, הוא משום שאינו רוצה בהרשتن, וע"כ הוא פוטרו גם בשבת, דעת"ז שגדלו מאליהן ואין רוצה בהרשتن חשייב כחלושים, ופטור. אבל ר"ל מבאר דפטרו עלייה מעשר משום דין עלייה כבית, ומפקא מכלל שדה, וע"כ הוא מחלוקת בין שבת למעשר, דבמעשר שיש מיעוט דשדה פטרו את העליה כמו שפטרו הבית, אבל בשבת חייב, דשם אין מיעוט זה. וע"ש. והנה הבעיא דהירושלמי אם שביעית נהוג בגידולי בית, רב' יוחנן הוא דבאי לה התם, ור' יוחנן ס"ל דין גג ועליה כדין בית, וע"כ לא פשוט לספק מהחוספהא הנ"ל. אבל לרייש לקיש דפירוש טעםא דברייתא שפטורה עלייה מעשר ושביעית משום דין עלייה כדין הבית, אין מקום לספק זה כלל, דמהחוספהא עצמה נלמד לפטור בית גם משבייעת דומיא דעתיה.

ולמה שהוכחתி דעת הרמב"ם והש"ע דמשווים דין עלייה לדין בית, בע"כ דס"ל כרייש לקיש ולא כר' יוחנן, וממילא יובן למה השמיטו להר' ב夷יא, דהספק כלו הוא רק לר' יוחנן דוקא, אבל למה שפסקו בזה כריש לקיש אין מקום לספק זה. כבר מבואר בחוספהא להתריר גם בשבייעת דין שעשו דין עלייה דבאי שביעית בגידולי עלייה וכן"ל, והוא הדין וכמו בגידולי בית. (וע"ש שהסבירתי למה פסקו בזה כרייש לקיש ולא כר' יוחנן). ולפ"ז ודאי שיש מקום להקל בגידולי בית בשבייעת וכדעת הגאון פאת השלחן ע"ה, וכמ"ש שם.

וממילא דה"ה נמי בחמות של ניילון, וגם אם הדבר ספק, הוי ספיקא דרבנן ולקולא, כך נלע"ד להלכה ולא למעשה, כי עדין צריך להתיישב היפט בדין החמות של הנילון.

אך מ"מ בודאי שנוכל להורות למעשה כפסקו של מרן החזו"א עליו השלם, שהובא בכרם ציון שם (פ"ג סעיף ג') וז"ל ויש מתרירים לזרוע בתוך עצין שאינו נקוב העשו ממתכת והוא בתוך בית. והוא מהחزو"א (תו"ש או' א'), והלמ' ראיתי בחזו"א זרעים (סימן כ"ב אות א') [שהזה מה שנדפס בדף ישן בחוספהא שביעית בסוף חז"א] ושם הביא דברי פאת השלחן (ס"י כ' ס"ק נ"ב) דלידין דשביעית בזה"ז דרבנן, נקטין לקולא בגידולי בית לעניין שביעית, והחزو"א העיר ע"ז מהא דמעשר דחיב מדרבן גם בגידולי בית (כמ"ש הרמב"ם הנ"ל), ואפשר דהקלו בשבייעת משום חי נפש, ע"כ וכיון שהראב"ד ז"ל שם סובר גם במעשר לא חייבו חכמים, ודאי לדעתו דלא גزو לעניין שביעית, ואפשר שגם הר"מ מודה לעניין שביעית והנידון בדרבן סתם הדבר לקולא.

ער"כ החזו"א שם, ונור' דבעצין שאינו נקוב ועומד תחת תקרת גג, יש להקל טפי, דלא מצינו שגורו בעצין שא"נ לעניין שביעית. וכו'. (ע"ש שהאריך בזה) וסימן בזה"ל והיכי דהעצין בבית את"ל דזורע בבית דרבנן, י"ל דבעצין שא"נ לא גזרו וכו', ואחרי שכבר הורה זקן הרב פאה"ש להקל בזורע בעצין שא"ג בבית, יש לו במאם סמור.

עוד כתוב, ובין של עץ ובין של חרס יש להקל וכו', וכ"ש כשבועמד על רצפה של אבן שאינו יונק מן הארץ, ויש להזהר שלא יצא הנוף חוץ לעצין שאנו כמחובר, ודוקא בבית אבל לא בחוץ, וכמ"ש לעיל. עכ"ל. והנה מכל הדברים הנ"ל נראה דעתה אחרת דעת הגאון פאה"ש להקל, אך לבסוף כי' דאם נון יש לחזור אחר המנהג בזה, ואם אבוחינו נהגו אישור זה אין כח להתיר. ע"כ שעיקר היסוד של פאה"ש לדין אין מוכרע, כיון דעיקר הספק בדאוריתא ואזלינן לחומרא, וגם שיש לצדר דיש ס"ס להחמיר דילמא כהר"מ דאישורה דרבנן אייכא, ואת"ל כהראב"ד דילמא בזמן הבית דאוריתא, והשתא דרבנן וס"ס להחמיר בדורבן מחמרין, עכ"ל, ויש מה לשאת ולחת בדב"ק בזה, אך לפי מ"ש לעיל בדעת הרמב"ם ז"ל דס"ל כר"ל ולדיידה אין ספק בשבייטה בבית, ודאי דיש להקל ועל כל פנים גם לדברי מrown ע"ה יש להקל בעצין שאינו נקוב בתוך בית, נראה שגם מסקנתו הנז', לא חזר בו מזה. וכן הבינו ודאי בדרכיו בכרם ציון הנ"ל. אלא שבכרים ציון כחבו להקל בעצין שא"נ של מתכת, ולא ידעתו למה נקטו מתכת, ובחזו"א הנז' מפורש להקל בין בשל עץ ובין של חרס. ואפשר ממשום שבסעיף הקודם דיברו באילנות ע"כ נקט מתכת דשיי גם באילן. אבל לעולם גם בשל חרס ועץ נמי שרי, וע"ע בחזו"א שם (סימן כ"ו סק"ד) מענין זה.

وعיין עוד במ"ש החזו"א שם (סימן כ"ב אות א' ד"ה וגדר) זוז"ל וגדר בית ודאי דא"צ בית שהיה חייב במזווה. והדעת נוטה דהעיקר תלוי בכוסוי, ואולי צריך מחיצות עשרה טפחים ג"כ. עכ"ל.

והנה בחממות יש גג וגם מחיצות עשרה טפחים ויותר. ולפי כל האמור נלע"ד אפשר להקל לזרוע שם, תוך עציים שאינם נקובים, בין אם הם מעץ או מהרס, וק"ו מפלסטייק. וכן נמי בתוך מצעים מנוקטים העשויים כדת, ויזהרו שגם הנוף יהיה בתוך העץ דוקא. זהו הנראה לדעתינו הענניה, וכדיי לשאל פי מאורינו מrown הראש"ל שליט"א וכתורה יעשה.

המצפה לרוחמי ה' וישועתו הקדושה

ע"ה ש.מ. עמאר

הרבי שניאור ז. רוזח שליט"א
רב איזורי במ.א. גזר ויו"ר המכון

הקונה פירות וירקות בשנת המעבר ממעשר שני לעני כיצד ינהג ומסתעף לדינים הקשורים בזיה

י"ט שבט התשנ"ז - שנה מעשר עני

לכבוד
ה"ה מ. צמח הי"ו
אשרוד ת"ו
שלום רב!

כמענה לשאלתך מיום ה' שבט תשנ"ז אומר זאת:

הזכרת בשאלתך את הירקות והפירות כיצד יש לנוהג בהם כשאתה קונה אותם מהשוק, ובבקשה גם ללימוד
מעט דין אליהם עם מקורותיהם, וכבקשתך עשה.

א. בשנה השלישי והששית לשמייטה מפרישין מעשר עני, ובשאר השנים מפרישין מעשר שני. והמקור
הוא מהא שנאמר בתורה (דברים י"ד כ"ח) "מקצת שלוש שנים תוציא את כל מעשר תבואהך בשנה ההיא
והנחת בשעריך. ובא הלי כי אין לו חלק ונחלה עמוק. והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך ואכלו ושבעו.
למען יברך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך אשר תעשה", ודרשו חז"ל בירושלמי מעשר שני (פ"ה ה"ג)
מקצת שלוש שנים אחת לשלש שנים ולא אחת לשבע. ועו"ע בספרי ע"פ ראה. ובגמ' בבבלי ר"ה (דף י"ב
ע"ב) שדרשו מהפס' "כי תכלה לעשר וגור' שנה המעשר", שנה שאין בה אלא מעשר אחד הא כיצד מעשר
ראשון ומעשר עני, ומעשר שני יבטל. וכ"פ הר"ם בהל' מתנו"ע פ"ז ה"ד.

מайдך שנה המעשר אינה מתחילה בכל היבולים כאחד, אלא באחד בתשרי הוא ר"ה למעשר תבואה,
קטניות וירקות. והמקור לכך הוא מהמשנה ריש מס' ר"ה, ובגמ' (שם ח') ע"א מה מעשר דגן ר"ה שלו
תשורי. וכ"ה בתוספתא שביעית פ"ב ה"ג. וברמב"ם (מע"ש פ"א ה"ב).

ותבואה היינו: ה' מיני דגן מהם: חיטה. שעורה. כוסמין. שיבולת שועל. שיפון. קטניות: כל שהזרע עצמו

נאכל וזורק העליין, כגון השעועית והחומרוס וכיו"ב. יר��ות: כל העלים נאכלים ולא הזרע. (עי' רמב"ם כלאים פ"א הל"ח, תוס' ר"ד עמ"ס ר"ה שם. וכותב הרמב"ם בהל' תרומות (פ"ב ה"ז) שתבואה קטניות שורען לירק, בטלת דעתו אצל כל אדם וחירק שלחן פטור וחוועץ חייב בתמורה ומעשרות, ועי"ש בכ"מ שמקור הדברים הם מהתוספותא שביעית (שם ה"ז). ועו"ע בזה בתוס' ר"ד שם).

בט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות. והמקור לכך הוא מהמשנה בר"ה ובר"מ להלכה בדברי ב"ה. והטעם שמחיקת המשנה בין תבואה קטניות וירקות לבין אילנות כתבו התוס' (ר"ה ח' ע"א ד"ה מה מעשר) לגבי תבואה וירקות "ושמא נפק"ל מזכטיב עשר תעשר את כל תבואה זרעך היוצא השדה שנה שנה, וגמר שנה שנה מתשרי דכתיב מראשית השנה". ואילו לגבי אילנות כותב התוס' (שם י"ד ע"א ד"ה ובאחד) שילפין מעשרות מערלה, לגבי ערלה דריש חז"ל ובשנה הרביעית ובשנה החמישית פעמים שרביעית ועדין אסורים משום ערלה וכו'. דהיינו של אילנות הר"ה שליהם מאוחר יותר מאשר תשרי. וזה שקבעו הוז"ל בט"ו בשבט, אומרת הגמ' שם (י"ד ע"א) שהואיל ויצאו רב גשמי שנה, ומסביר רשי' שם ז"ל: שכבר עבר רוב ימות הגשימים שהוא זמן רביצה ועלה השרפ' באילנות ונמצאו היפירות חונטין מעתה. ואמנם עיין למרן הגאון הרשז"א זצ"ל בשו"ת מנוחת שלמה (ס"י ס"ב אות ו') שדן אודות פירות הבאים מדרום לקו המשווה, ונגמ"ל למשער בא"י, האם גם שם נלך אחר ט"ו בשבט, שאם נאמר שכל הטעם ממשם הגשימים וכן"ל, א"כ באותם ארבעות לא שייך כלל טעם זה, כיון שבזמן שאכלנו חורף אצלם קיז' ולהיפך. ובס"ד מסיים שם וכותב שמה שאומרת הגמ' (ר"ה ט"ו ע"א) שהולכים אחר שבט דחודשים ולא שבט דתקופה, וכן בשנה מעוברת הולכין אחר רוב שנים, מוכחה שבאמת הוא הלכה למשה מסיני וرك נתנו בגמ' טעמי על עיקר ההלכה, ולכן גם באותם ארבעות הולכים אחר ט"ו בשבט. עכת"ד. נמצא לפ"ז שכל התאריכים הנ"ל הם הלכה למ"מ, וההסבירים אינם אלא לבאר עיקר ההלכה.

ב. עד כאן דיברתי אודות התאריך הקובלע, אך השלב הקובלע למשער, הוא שונה בין סוגיו היבולים, שתבתובה וקטניות אלו הולכים אחר עונת המעשרות, דהיינו אם הגיעו לשיליש גידולן לפני ר"ה של שלישית, מפרישין מהן מעשר שני. ואם הביאו שליש רק לאחר ר"ה של שנה שלישית מפריש מהן מעשר עני.

והמקור לדין זה הוא, שנהנה בגמ' ר"ה (שם) נאמר שתבואה בתר שליש, וכ"ה בתוספותא שביעית (פ"ב ה"י) "התבואה וקטניות שהביאו שליש לפני ר"ה מתעשרין לשעבר". וא"כ באלו אזיין בתר שליש. ואילו הר"מ כאן כתוב שתבואה וקטניות הולכין אחר עונת המעשרות שלהם? אלא שכבר ביאר הר"מ בהל' מעשר (פ"ב ה"ה) שעונת המעשרות היא הבאת שליש, וכך היא בקטניות ועי' בתוס' בר"ה (שם) ד"ה התבואה. וכ"כ בעורה"ש (העתיד ס"י צ"ה ס"ח) שקטניות משיביאו שליש כמו בתבואה, שלא מציינו להם שיעור מיוחד.

ולכן אם הגיעו לשלייש גידול לפני השנה השלישית מפריש מהן מעשר שני כדין השנה השנייה, ואפי' שנגמרו ונאספו בשנה שלישית, עי' בczy בר"מ שם ובשו"ע של"א קכ"ה. עי' עוד בר"מ (שם הל' ח') אродות הארץ, הדוחן, הפגין והושם שמן שאעפ' שמשין קטניות הן שונות דין משאר קטניות. ובד' קטניות אלו הולכים אחר גמר הפרי ולא אחר עונת המעשרות ועי' בנו"כ שם.

הירקות, דין שונה שמתundersים הם לפי זמן לקיטתן. כיצד? אם נלקט ביום ראש השנה של שלישית מפרישין ממנו מעשר עני וננותנו לעניים ואפי' שנגמר לוגרי בשנה השנייה . ואם נלקט ברוביעית, מפרישין ממנו, מעשר שני, ואפי' שנגמר בשלישית.

ומקור דין זה הוא מהגמ' ר"ה י"ג ע"ב - י"ד ע"א. והגמ' שם למדה זאת מהפס' באסף מגרכן ויקבן, מה גורן ויקב מיוחדין וכור' יצאו ירקות שגדילין על מי שנה הבאה ומתעשרין לשנה הבאה. ואין זה דרשה גמורה אלא אסמכחה בועלמא, דהא לכ"ע מעשר יrok דרבנן הוא. וכ"פ הר"מ שם. והשו"ע שם קכ"ג.

ולקיטה היינו לקיטה ממש וכן הוא לשונו של הר"מ שם, שאולין בתור לקיטה ממש, ולא אף"ל שוגמר הפרי היה בשנה השנייה. וכ"כ במאיר והר"ן בר"ה שם, ואמנם בתוס' בר"ה (י"ג ע"ב ד"ה אחר) כותב וז"ל: וכל יrok נמי הולclin בו אחר גמר הפרי אלא דנקית בכל דוכתא בתור לקיטה ממש דלקיטה תיקף לגמר פרי". וכע"ז עי' בריטב"א וברשב"א ר"ה שם. ואמנם מרן השו"ע (שם) פסק בדברי הר"מ שהולכים בתור לקיטה ממש ולא אף"ל מתי נגמר פרי.

ומידי דבריו בו אזכור קושיא שהתקשתית בה לדעת התוס', שהנה לדברי התוס' דאולין בתור גמר פרי, צריך להבין ביאור הגמ' בר"ה (י"ב ע"א -ב) "ליקט יrok ערב ראש השנה עד שלא תבוא המשם וחזר וליקט משtaba המשם אין תורמני ומעשרין מזה על זה". ובשלמא לדעת הר"מ כיוון שהעיקר היא הלקיטה לכן מה שלקט קודם קיעה אינו כמו שלקט לאחר קיעה ואין מעשרין מזה ע"ז שהעיקר אחר לקיטה ממש. אלא לדעת התוס' בע"כ שמה שלקט דקוט מסטר זה אחר זה, שנייהם כבר נגמר פריים וא"כ שניהם שייכים לשנה שחלהפה כיוון שהולכים אחר גמר פרי ולא אחר לקיטה בפועל? [נא"כ נאמר שליקט הירקות קודם גמר פריים, ואוזי הלקיטה קובעת ודוקן].

ובחزو"א שביעית (ז' ס"ק ט"ז) כתוב את דעת הר"מ ודעת התוס', והביא שמרן השו"ע הכריע כהרמב"ם. ומוסיף שם החזו"א וראוי להתנוות שהיא מע"ש אם צריך, אבל לעניין ליתן לעניין יש להקל. (עי' מש"כ בזה בספרי "ביבורי שדה" פ"ד ה"ז ובהערה שם). ועו"ע בחזו"א (שם סי' כ"ז ז) שגם לדעת הר"מ והרמב"ן שביעין לקיטה ממש, מ"מ כי"ז שלא יבשו עוקציהן באופן שאין חיבורו. ועי"ע בספר דרך אמונה

להגר"ח קנייסקי שליט"א (הלו' מע"ש פ"א הל' ד') בכיוור הולכה ד"ה ונגמר בשניה. שלhattעם שביאר רשי", שירק שגדל על כל מים וכל פעם שמשקין אותו משבייח ומוסיף גDEL, נמצא דעת לקיטתו לא נגמר עדין כה גדייתו ולכן הולcin בו אחר לקיטה. נמצא לפ"ד רשי" ששם הסתיים כבר גידולו לא שיין ליכת אחר לקיטה אלא אחר גמר פרי. ועיי"ש במא שכח הסביר דעת הר"מ. אך מ"מ נראה שיש לבאר את דברי רשי" כמש"כ הש"ך (י"ז סי' של"א ס"ק קמ"ג) על דברי מREN, שירק בשעת לקיטתו עישרו, וככתב הש"ך שהוא גדול על כל מים ויונק לחות בכל עת עד שלוקטן אותו.

ופירות האילן, מחד שונים הם שכאמור ר"ה השנה שלהם הוא ט"ו בשבט, ולכן כל שחנתנו הפירות קודם ט"ו בשבט של שנה שלישית מפרישין מהן מעשר שני. ואפי' שנגמרו ונאספו בשנה השלישייה. וכל שחנתנו אחרי ט"ו בשבט של שלישית מפרישין מהן מעשר עני, ואפי' שנגמרו ונאספו לאחר ט"ו בשבט של השנה הרביעית. וראוי לדעת שהחנתה האמורה כאן, היינו שהגיעו הפירות לעונת המעשרות דהינו הבאת שליש - שהגיעו הפירות לשלייש בישולם.

הנה דין זה נלמד מהגמ' שהבאנו לעיל נאמר שלענין קביעת שנת המעשר באילן הולcin בת חנטה. והר"מ שם כתוב "פירות שהגיעו לעונת המעשרות" וכו'. וכבר עמדו ע"ז בני"כ שם. ועיקר הדברים כתוב מההר"י קורוקוס שם. שלדעתי הר"מ היינו חנטה ההינו עונת המעשרות שהוא הבאת שלישי (וצ"ל שחוץ מאתרוגים ותפוחים שעונה"מ שלהם פחות משלישי. והוא משיתעגלו וכמש"כ הר"מ בהל' מעשר פ"ב ה"ה). וכבר האריך לבאר ולהוכיח שדעת הר"מ כך היא, מושך הגאון הרשム"ע שליט"א בתנובות שדה" גלין מס' 5. והוכיחה מהגמ' בדברי המההר"י קורוקוס בר"מ, ועיי"ש. וגם מREN בשו"ע (שם) נקט הלשון של עונת המעשרות. ולא סתם חנטה. וכ"כ מREN החזו"א (שביעית ס"ז י"ב) שדעת הר"מ שעונה"מ היינו חנטה והיינו שליש וזהו בכל האילנות (גם זיתים וענבים חוץ מאתרוגים ותפוחים) וכותב שם, ולענין הולכה כבר הכריע בשו"ע (סי' של"א סקכ"ה) כהרמב"ם. והבאת שלישי לענין זה היינו שיבשילו הפירות עד שלישי מהבישול הרואוי להם, וכן הכרעת האחראונים. ועיי' בכת��ר ופרח (פכ"ז), [וכבר הוכיחה את כל זה שכן עיקר הולכה בדעת רבינו הרמב"ס מושך ועת"ר הג"ר שלמה משה עמר שליט"א בתנובות שדה גלון מס' 17, ע"ש].

היווצה להולכה בשאלתך שהקונה פירות וירקות בשוק בשנות המעבר בין שנת מעשר שני למעשר עני ולהיפך, עליו להבחן בין סוגיה הפירות השונות, ובין תקופות השנה השונות.

ירקות טריים: כיון שבירקות הולכים אחר הולכה לכן כל הירקות יהיו בשוק החל מכמה ימים לאחר ר"ה תשנ"ז ואילך מעשר מהן מעשר עני. ואמנם הירקות שמצוים בשוק מיד לאחר ר"ה אם לא ניתן להבחן או לוודא זמן לקיטתם, הרי זה מעשר שני עישורים מספק.

ירקות מאוחסנים: כגון הבצל יבש, הוואיל ובתקופה מסוימת יש בשוק בצל טרי ויישן בעירובוב, יש לברור זמן לקיטתם, ואם א"א לברר ישר שני עישורים מספק. וכי"ה בתפוצ"א שכasher מגיע לשוק תפוצ"א שנלקט בתשנ"ז, מצוי עדין תפוצ"א שנלקט בתשנ"ז. וע"כ בכל מקרה של ספק ישר שני עישורים. [כדוגמא יש לצ�ין שבשנת התשנ"ח - שנת המעבר בין מעשר עני למעשר שני, בסוף חודש חשוון כבר הגיעו לשוק תפוח אדמה חדש, וניתן להבחן בו בבירור. ובחודש כסלו התחליל מעט מאד להגיע לשוק בצל חדש - אין "בית אלפא" מהערבה, אלא שהוא מעט וניתן בבירור להבחן בו ע"י העלים שמצוים עליו, הבצל מפוצל עם מעט קליפות. כמו"כ מצוי היה כבר באותו ימים בשוק דלורית חדשה שנלקטה כבר אז, דלורית זו ניתנת להבחנה בזה שהיא מבrikha יותר, והעוקץ שלו אינו מצומק. וע"כ יש לשים על לב, ולעשות מיניגים חדשים להבחנה בזה שהיא מבrikha יותר.

אלו מעשר שני].

פירות האילן: בהם יש להבחן בין פירות חורף ואביב כגון האבוקדו והמנגו. בין פירות הקיץ כגון האפרסק והשסק. כמו"כ יש להבחן בפירות שמצוים כל השנה, מקירור או אייחsoon. פירות הדר שיילקטו אחר ט"ו בשבט תשנ"ז, ישר שני עישורים מספק, ואפי' שהביאו שליש קודם ט"ו בשבט.

שהנה בפירות כד"כ כל פירות החורף יהיו בשנת תשנ"ז עד לקראת סוף הקיץ הם שייכים לשנה מעשר שני. לקראת סוף הקיץ מגיעים הפירות החדשניים שישיכים לשנה מעשר עני והוא בשוק עד לקראת סוף שנה תשנ"ח. ופירוט הקיץ עפ"י רוב יביאו שליש לאחר ט"ו בשבט תשנ"ז ולכון מפרישים מהן מעשר עני, זהה כולל גם את זני האפרסק שמקדיימים לבוא, מ"מ הבאת שליש שלהם אינו אלא לאחר ט"ו בשבט. ופירוט השסק כד"כ הרוב המוחלט הבאת שליש [בישול] שלו הוא לאחר ט"ו בשבט, מ"מ ישנה כמוות מועטה של פירות שהביאו שליש קודם ט"ו בשבט והם שייכים לשנה מעשר שני. ואמנם פירות אלו משוקרים בתחילת העונה. ולכון הקונה שסק בתחילת העונה (עד פסח תשנ"ז). ישר מהן שני עישורים מספק, אם לא שברור לו אחרת.

והפירוט מהקירור והאייחsoon וכגן האגסים והתפוחים, הפירות יהיו בחורף ובתחילת הקיץ הם מקירור וציריך להפריש מהן מעשר שני. וכל האגסים והתפוחים החדשניים שיישוקו החל מקיץ תשנ"ז עד לתחלת קיץ תשנ"ח מעשר מרענן. ומ"מ בתחלת הקטיף החדש הן בקיץ תשנ"ז והן בקיץ תשנ"ח עדין משוקרים פירות מקירור בעירובוב עם פירות חדשים וע"כ בכל מקרה של ספק ישר שני עישורים. בעיות אייחsoon קיימות באגוזי פקאן, שקדים וכיו"ב ויש לברור בכל מקרה, ואם א"א לברור ישר שני עישורים מספק.

ביבוד רב
שניאור ז. רוזה

הרב שנייאור ז. רוחח שליט"א
רב איזורי במ.א. גוזר ויור' המכוון

מי שטעה והפריש מעשר שני מפירות שגדלו בשנת מעשר עני

הנה בתקופה זו (סתיו תשנ"ז) שהיא שנת המעבר לשנת מעשר עני, ובין האנשים שמהרגל ממשיכים לומר ומעשר שני בדרומים וכו'. ונשאלת שאללה זו ע"י רבים שמתקשרים למכוון. וכיון שב"כ לשאלות בטלפון עוניות על אחר, הייתה עונה להם, שישבו ויעשו מהם מעשר עני, והכל שב על מקומו. עד שנשאלת ע"י אברך אחד, שאירע לו שעשה מ"ש על ירקota שחביבים ודאי במעשר עני והוא הירקota ההם טבל ודאי, ואכלם. וכשישו נפשו בשאלתו, האם היה כאוכל טבלים ח"ו או שיש צד יותר כל שהוא זהה זהה.

והנה עליה בדעתி לומר שיש צד יותר זהה, שהנה להלכה פסק הרמב"ם (הלו' מעשר שני ונט"ר פ"א הי"א) שהיכא שנחערבו פירות שנה בשלישית מחציה על מה策ה יש להפריש את המעשר החמור שבין השנים והוא מע"ש, אך מ"ע אין צורך כלל להפריש, ובטעם הדברים כתוב מהרי"ק שם, זוז"ל: והוא נמי להא דמאי דודאיינו מהויב בשעת הפרשה לפרש ולבדר שזה לעני וזה לשני, וכיון שנסתלק דין טבל, אלא שאנו מסופקים מעשר זה מה יעשה בו מוטב לעשותו חול ולא קדש עכ"ל. וכך הבן הראב"ד ברמב"ם כאשר הקשה ולמה לא יפריש מעשר עני שהרי הוא טובל. ובע"כ שלמד בר"מ שאינו מפריש אלא שני. וא"כ גם בנידור' ז שטעה ואמיר מעשר שני, ייל' כיון שמעשר הוציא מכאן, כבר אינו טבל, וזה שאמר שזה יהיה מעשר שני, אין בכך כלום.

ואמנם היה אפשר לומר בדברינו, רק אם נאמר ברמב"ם שמפריש מלתחילה מעשר שני, ומוכחה א"כ שגם אם קרא לחצוי שהוא מ"ע, שייהיה מעשר עני חלה ההפרשה. אך מלשונו של מהרי"ק מוכחה שבשעת הפרשה רק אמר מעשר בסתום ולא פירש, ואח"כ את המעשר עשו שני כיון שהוא חמור יותר. ואדרבא נראה שמדובר מהרי"ק הקפיד לומר כן, ולא אמר כפי שנראה בפשטות בר"מ, שכותב "מחציה על מה策ה מפריש מעשר שני על הכלל", משמע שעשו כך בשעת הפרשה, מוכחה שבדווקא אמר כן. אך אה"ג אם אמר מפורש שהיה מעשר עני במקומות מעשר שני לא חלה ההפרשה כלל ונשאר טבל.

ובהיותי חוכך בדיין זה, מצאתי למزن הגוץ"פ פראנק זצ"ל שכותב (כרום ציון ח"א הר צבי סי' א' בדיון ואדריכלנו) שהסתפק בדיק בשאללה זו, באחד שטעה ועשה מעשר שני במקום מ"ע, ומיד בתחילת דבריו הביא את מחולקת הרמב"ם והראב"ד הנ"ל ותלה את הספק במחולקת זו, והביא שם את פ"י מהרי"ק ברמב"ם והוכיח כמ"ש לעיל. רק כפי מה שנראה הוא למד מהרי"ק שס"ל בהר"מ שבשעת ההפרשה אומר מע"ש במקום מ"ע. אך לפי מה שכתבנו לעיל מפורש ב מהרי"ק שבשעת ההפרשה לא הוכיח מאום

ורק אה"כ עושה מ"ש.

ואין זה תמייהא עליו ח"ו אע"פ שדברי המהרי"ק נראין כمفושין, מ"מ הוא לא ראה את המהרי"ק בפנים, אלא כי שהבאים מזמן בכיסי משנה, לשם מזמן השם את דברי המהרי"ק שבסעת הפרשה אינו חייב לבודר וכו' ומכאן שחשב שהמהרי"ק אייריו באומר מע"ש בשעת הפרשה. ומ"מ הגוץפ"פ כותב שם שמהרמב"ם כך מוכח שם בדייעבד אמר שיחול מע"ש בשנת מ"ע הפירות תוקנו כי מ"מ הפריש מעשר, כיוון שם מעשר חד הוא, ומ"מ חל אותו המעשר של השנה ההיא.

ושוב בהמשך הביא את התוספתא בתורות פ"ד הי"א, נתכוין לומר מע"ש ואמר מ"ע ואמר מע"ש לא אמר כלום. (הגירסא אצלנו "ראשון" והגר"א הגיה שם שני עיי"ש. ועי"ש במנח"ב שכח שהתעם הרא שלא כיוון למה שהוציא לפיו). ותמה שם, שאם במקרה של הרמב"ם שאמר מע"ש במקום מ"ע חלה הפרשה, ק"ו צריך להיות במקרה של התוספתא, ושוב הביא גירסא אחרת בתוספתא, נתכוין לומר מע"ש ואמר מ"ע לא אמר כלום, מעשר עני ואמר מעשר שני דבריו קיימים.

ובהמשךה שהכוונה דבריו קיימים לא שחל מע"ש שהרי זה שנה מ"ע, אלא דבריו קיימים דהינו שהפרשתו קיימת ומ"מ חל מ"ע, כיוון שם מע"ש נכנס בלשון של מע"ש, אך מע"ש לא נכנס בלשון של מ"ע. וכן נראה שנשאר במסקנא לתלות ספק זה בחלוקת הרמב"ם והראב"ד.

ומ"מ כל עיקר סמכותו על הר"מ הוא עפ"י מה שהבין בדעת המהרי"ק, וביה שזכינו היום להדפסת המהרי"ק ונראה מפורש שלא קרא שם כלל, ורק אה"כ עשה מע"ש. ומ"מ לעצם הסברא אפשר והיא נכונה. אך מ"מ כיוון שהמהרי"ק בדוקא כתב שמעשר בסתם מוכח לכאותה שלא הסכים למה שנראה בפשטות לשון הר"מ שማפריש בשעת הפרשה מע"ש.

ובחפשי מצאתי מכתב ממزن בעל החזו"א (הובא בדרך אמונה ח"ג עמ' 776) שכח, אין ספק שהማפריש בשנה השלישי ואמר עשרה מעשר שני שמעשר שני לא חל, ומעשר עני לא אמר. ובהמשך כתוב שכז"ל בהכרח בפי הר"מ, שהנתנה אם צריך מע"ש ואם צריך מ"ע שהרי דבריו מהמשנה וכו'. והביא שם את המהרי"ק שכח להלץ על הרמב"ם שצורך להפריש סתם, וזה כפי שכחנו לעיל בדעת המהרי"ק. [ומ"מ זה לא כמו שכח בספרו והוב"ד לעיל העירה 12 שבע"כ המהרי"ק גם התכוין שצורך להנתנות. אלא צ"ל שאומר סתם מעשר]. ומ"מ דעת מZN החזו"א שבכח"ג נשארין הפירות בטבלן. ובודאי שכן צריך לנחות הלכה למעשה. והנה כל מה שדיברנו עד כאן הוא בהפריש מעשר שני במקומות עני, אך אם טעה והפריש מעשר עני במקומות מעשר שני, הדברים ק"ו ובBOR הוא שלא יצא ידי חובתו, וחייב לשוב ולהפריש מעשר שני. [ועי' עוד מש"כ ב"מידע הלכתית" בפתח גליון "תנובות שדה" מס' 14 סע' ב.]

העולה לדינא:

מי שטעה וקרא שם "מעשר שני" במקומות "מעשר עני", ישוב ויפריש ויקרא שם למעשר עני, שהמעשר שני לא חל ומעשר עני לא אמר.

הרבי אהרון בוארון שליט"א
מעיה"ק ירושלים ת"ו

הפרשת תרומות ומעשרות ע"י אמרת נוסח הפרשה מקוצר [חלק ב']

יג. ובתור דסיגידנא קמיה דיקר אורייתיה דהגןן הצדיק נ"ע, אמר יאמיר העבר דתלי ריבינו תניא בدلא תניא במחכחתה"ר. דהנה למוניה דמר דה"ט דמהני במקום שצורך להקפיד על משפט התחנים גם אם אומר בסתם שמתנה כתנאי בני גד ובני ראובן הוא משומש שכחה"ג יש גילוי דעת ברור שזהו רצונו ודעתו להנתנו את התחני, לפ"ז תיקשי לנ' קושיא אלימטא, דהרי ידוע שכדי שתנאי יחול ע"פ משפט התחנים של מה"ק צריך לדקדק בעשייתו בכמה וכמה דקדוקים, כגון שיקפיד להקדמים את ההן ללאו, וכל שהיפך והקדמים הלאו להן בטל התחני, וכן צריך להקפיד שה坦אי יהיה קודם למשעה, ואם היפך והקדמים המשעה לתנאי הרי התחני בטל. ועוד כהנה וכהנה פרטיו דינים. (עי' במאירי קדושים סא. שכח עשרה פרטיו משפטי התחנים).

ומעתה הגע עצמן, אדם שכח שטר כדין כגון שטר מתנה והנתנה תנאי מסוים במתנתו, וככל את התחני כדין וכור' אלא שכח כगון בנוסח זה, והריני מתנה תנאי שיתנו לפולני המכ"ז את המתנה רק אם ילמד כ"כ דפי גمرا, אבל אם לא ילמד כנ"ל אז לא ליתן לו את המתנה. ע"כ והחותמים ע"ז אלף עדים וגם עשה קיום לחתימות, ועומד וצווה כל היום ככרוכיא שוזחי דעתו ורצוינו שאנו נתן להן"ל את המתנה אך ורק אם ילמד כפי שהנתנה עמו, למרות כי' אמרין שאין תנאו כלום, ונוחנים את המתנה למוכ"ז למורות שלא עמד כלל בהסכם, וכל זאת אך ורק ממשום שבנוסח התחני הוקדם המשעה לתנאי. ולמוניה דהגרץ"פ הרוי זה פלא עצום, וכי יש לך גילוי דעת גדול מזה כי רצונו של נתן המתנה בקיומו של התחני, וא"כ אמרין דתנאו בטל למורות כל הגליוי דעת הבוררים שעשה. וכן יש להקשות על שאר משפטי התחנים, דהרי מזוニア מאד שאדם ירצה מאד מאד שיתקיים תנאו ועשה עבורה זה הרבה השתדרויות שמכוחות בבירור על אמריות רצונו, ויש לנו גילוי דעת גמור וברור שזהו רצונו, ואעפ"כ בעבר שינוי קל לשינה בלשון התחני מה מה שהרו חכמים אלו אומרים שתנאו בטל ומובלט, וזה פלא.

ומכאן גופא תשובה מוצאת לסבירה הגרץ"פ, דאייהו ז"ל ס"ל דהא דמהני כהאומר בסתם שמתנה כתנאי בני גד ובני ראובן, ה"ט משומש שכחה"ג יש לנו גילוי דעת גדול שברצונו שיתקיים התחני, ואולם מכל הנ"ל חזין איןopicא, דהא חזין שבמקרה שצורך להנתנו תנאי גמור כהלוות תנאי בני גד ובני ראובן, בכחה"ג אין מועל כלל גילוי דעת, ואין התחני תלוי כלל בגילוי דעתו, 다만ם כל משפטי התחנים הנלմדים מתנאי בני גד ובני ראובן הנה הינס חיזוק התחני מאת המתנה (ע' ראב"ד בהשגות פ"א מזכירה ומתנה ה"ח, ומאيري קדושים סא. באורך), אבל אין כוונת הדברים שכל אדם יוכל לעשות גילוי דעת כהנתנו, אלא אך ורק אם עושה גילויי דעת באופנים שלמדוינו חז"ל שנלמדים מתנאי בני גד ובני ראובן, הוא דמהני, אבל שאר כל גילויי דעת שיגלה דעתו הרי הם כחרס הנשבר שאין בו ממש.

יד. וטעמו של דבר לימדנו להויל ריבינו הרاء"ש זיע"א בתשובה (כל לה סי' ט) והובא בב"י אה"ע (סס"ו) לח), והוא שעצם דבר זה שבכל אדם יכול להנתנו תנאי במעשה שהוא עושה זה עצמו חישוש, כי מעיקר הדין היה ראוי ש אדם שעושה מעשה כגון שנוטן מתנה לא יוכל להטיל בו שום תנאי (כי המתנה יש בה ממש ואילו התחני אין בו ממש), ואם התנה איזה תנאי במתנה לא יהיה כה בתנאי לעקור את המתנה, אלא שההתורה חידשה לנו בזה חידוש בפרשנה בני גד ובני ראובן, שכן יהיה כה בתנאי לבטל מעשה גמור של מכיר או מתנה. ומעתה מאחר שעצם הדבר שבכל אפשר להנתנו תנאי שהוא בכחו לבטל את המעשה הוא

הידוש שנלמד מפרשת בני גד ובני ראוון, על כן בעין בדוקא שכל תנאי שהוא מותנים היה דומה למגררי לתנאי בני גד ובני ראוון, דהיינו שהוא כפול, והתנאי קודם למשעה, והן קודם ללאו, ותנאי ומעשה בדבר אחד, ושאפשר לעשו ע"י שליח, והטעם כנ"ל דמאחר שהוא הידוש אין לך בו אלא הידוש. ע"כ.

טוג. ומה שטען הגרץ^ט פ' שאין לדמות הפרשת תרו"מ שהוא עוסקים בחלות ההפרשה, לדין תנאי בני גד ובניהם ראובן שעוסק בתנאי שהוא רק דבר צדדי בקנין ולא עצם הקניין. הן אמרת בשם^ט כ' שהחנן איינו פועל בעצם וחלות הקניין אלא הוא עניין צדדי בקנין, זכה לכrown בזה לדבריו הרוא"ש בתשובה (כלל לה סי' ט) המובאת בבב"י אה"ע (פס"י לח) הניל"ע. ואולם סוף סוף הרי הדבר ידווע שכל תנאי שצרכי להיות ע"פ משפטיו התנאים צריך לבדוק להකפיד בו על פרט ופרט שבמשפטו התנאים, וכל שינוי קطن עוקר את התנאי לגמר, נמצוא שאעפ"פ שפטו התנאים אינם עושים את החלות הקניין מ"מ עושים הם את החלות התנאי. ומדוחזין דاعפ"כ מהני אם אומר בסתם שמתנה כתנאי בני גד ובניהם ראובן שפיר ליפינן מינה לעניין תרו"מ. ע"כ. סוף דבר ונראה לענ"ד שראיות החוז"א מדין תנאי בני גד ובניהם ראובן שירリア וקיימה.

טז. וכשאני לעכמי אמרתי בעניין להביא ראייה נכונה לענ"ד להיתרו המודובר של הגאון החזו"א מסברת הרא"ש (פ"ק דקדושים סי' כ) בדין המקדשasha בטבעת שאולה, שלאחר שביאר שהמקדשasha בטבעת שאולה אינה מקודשת כלל וגרע טפי מתחנה ע"מ להחזר וכו' א"כ בתנאים מסוימים. ע"ש. כי הרא"ש, אמנם נראה לי שגם אמר לבעל הטבעת השאליני את הטבעת כדי לקדש בה את האשאה, והשאילו לשם כך, ה"ז מקודשת. דהיינו שההשאיל לו את הטבעת אגדעתה לקדש בה את האשאה, אנן סהדי דגמר בלבד ליתנה בכל יפי לשון וכן באופן שיוועיל ויהיה לו בה כח ויכולות לקדש בה את האשאה, כי אגדעתה דהכי מסר לידי את האשאה, ואם לא יעיל בהဆלה יהיה במנהנה, ולכל הפתוחות תדריה מתנה ע"מ להחזר, והוא מוקודשת. ולאחר הקידושין יקנה הבועל את הטבעת מאשתו ויחזירנה לבעלים, או שיישאיר את הטבעת אצל האשאה ולבעליהם כספ דמי הטבעת. והה"ט דאמרנן היכי, כי מה שאמור לו ש"מושאיל" לו את הטבעת, ולא נתנה לו במנהנה דמהני בודאי, ה"ט משום דלאו כר"ע דינא גמירי, והיה בעל הטבעת סבור שייעיל כشنונן

בהתשובה, ולעתולםAMDינן דעתיהDECירו שמורה לחברו כדי לקדש בה את האשה, שדעתו היא שם לא תועיל ההשאלה שהשאייל הרוי נוחנה לו בקנין אחר איזה שיהיה העיקר שיוועל לחברו לקודשין. עכית"ד. והובא בשלטי הגברים (ד"ז ס"א ור"ב בר"ף). וכ"כ הרא"ש בתשובה (כלל לה ס"י ב) מכל הדברים האלה. וכן פסק בקיצור בפסקיו לבר"ב (פ"ח ס"י מו). וכ"כ בטדור אה"ע (ס"י כח) וכן בשו"ת הריב"ש (ס"י קע ד"ה ולענין) נראה שמסכים לפסק הרא"ש הלו. ע"ש. ורמזו הב"י שם. וכן הסכים בשו"ת התשב"ץ ח"ג (סימן רמ). וכן בשו"ת הרוב"ז ח"א (ס"י שעב) הגיעני עדיו הגאון מהר"א אדרדי בשו"ת ויקרא אברהם (חאה"ע ס"י ו דמ"ז ע"ג). וכ"כ פ" מהר"ש צורר בשו"ת חות המשולש שבסתוף שו"ת התשבץ (טור ב ס"י ד ד"ה הטעם ה"א). וכ"כ פ" מրן בש"ע אה"ע (ס"י כח סי"ט) ועוד ודברים האלה ב' הרא"ש בחולין (פ"ח ס"י כו) גם לעניין להעתף ולברך על טלית שאולה ע"ש. והסכים לדבורי מրן בב"י או"ח (שלחי ס"י יד) וכ"כ פ" עוד פוסקים וכו"פ בכיו"ב הרמא"ב בחו"מ (ס"י קצחה סוף ס"ד) רמזו זהו האחרונים. ע"ש בבאור הגרא"א. ויש הרבה מה להאריך בזה. ואכ"ם. הנה עניינו הראות שיכל אדם להשתעבד לעשייה מצוה כרצון חכמים וכדומה למרות שאינו יכול את משמעות הדברים, שהרי הוא לא נתכוין כלל לחת את טבעתו במתנה אלא כונתו היה רק להשאלה (וע"י בmag"א (ס"י תשנה ס"ג) שתפס דהרא"ש בדוקא אמר דמנהני משום שהמשאל אינו יודע שצורך ליתן במתנה. ע"ש. איברא שאין משמע בן מהראשונים שנביא בסמור. ודוקא כי קצרתי) ואעפ"כ אמרין ב' אמרין ב' במתנה לשם קידושין כונתו היה ליתן באיזה עניין שצורך כדי שיחולו הקドשין, ולכן אמרין שהטבעת בתונה גמורה וא"נ במתנה ע"מ להחזר. וא"כ ה"ג בנ"ד דהפרשת תרו"מ, אם מפריש יותר מא' ממאה כהלה ואומר שיחולו המעשות כתוב בנוסח, אף שאינו מבין את משמעות דבריו מ"מ כיוון ששעבד דעתו ומעשיו לרצון ודברי התורה והכינוי ז"ל, שפיר חיליל כל התמורות ומעשרות כדת וכלהכה.

יב. ואמנם אין דברי הרא"ש מוסכמים ורבם חולקים עליו זהה, פוק חזי לרביבנו הרשב"א בתשובה ח"ד (ס"י רעג) שכח לחלק על סברת הרא"ש המחוודשת הנ"ל, וכח שפיריו של אדם מחבירו טבעת ואמר לו זהה כדי לקדש בה את האשה אינה מקודשת, דשהאליה יש כאן מתנה ומכר אין כאן, דלעתם אין מכיר ומתנה בלשון שאלה. מי אמרת אדם יודע שאין מקדשין בכלל שאל וגמר ונתן שם מתנה, לא היא, דלאו כולל עלאה האידיינא ידע, ואדרבה רובא דעתה טעו בהא, דלאו דינא דקדושין גMRI, עכית"ד. והניף ידו שנית בח"ו (ס"י ב). ע"ש. וכ"כ בשו"ת אבני האפוד פיפאנו על אה"ע (ס"י ד דקס"ד ע"ג וע"ד) שאין דברי הרא"ש מוסכמים, וכמ"ש בשו"ת מהר"ש (סימן טו ולא) כמו באכנה"ג. וכ"כ שהכנה"ג חלק על מהר"ש, יש להצדיק דברי מהר"ש כי אין מורה דקדוק לשון. הרא"ש גופיה, שד"ז שניי במחלוקת עכית"ד. והניף ידו שנית באבני האפוד על הש"ע (ס"י כח סי"ט) נמצא ששוב מצא להרשב"א בתשובה ח"ו (ס"י ב) דפליג להדייא על הרא"ש. ע"כ. וכן ראייתי לממן מופה"ד הגרע"י נר"ו בשו"ת יביע אומר ח"ו (חאה"ע ס"י ו אות ז) שעדם שם בענין זה בקיצור, והביא דעת הרשב"א הניל שאינו מסכים לחידושו של הרא"ש, והוסיף נר"ו שכ"פ בתשובה מהר"ר שבתי בר שmailto הנדפסת בשו"ת מהר"ם מוטנבורג (לכוב ס"י תקד. ואמ"א). ועוד הביא מהכנה"ג (אה"ע ס"י כח הגבי"ו אות כח) שהביא משוו"ת מהר"ש (ס"י לא וטוו) שכ' שדברי בעל העיטור מוכחים שאין חילוק זה אל כל אופן אינה מקודשת, ושכנע דעת הרשב"א, ושגם בהגחות מרדכי (פ"ב דקדושין ס"י תקמה) הובאה מחלוקת זהה. ע"ש. (איברא דמש"כ שכ"ד בעל העיטור, יעוני בשו"ת ויקרא אברהם אדרדי (חאה"ע ס"י ו דמ"ז ע"ג) שבירא לנכון שבבעל העיטור לא מייריב בשאל את הטבעת כדי לקדש בה. ושכנע מיבור ברדב"ז ח"א (סימן שעב). ושכנע מוכחה ממ"ש מרדן בסוף הסעיף (סי"ט). והבן. (וס' כנה"ג אמ"א). ע"כ. ואנכי הצעיר אוסף על השמועה שכ"ג גם דעת הריטב"א (קדושיםין יג. ד"ה האיתחתא), שלא ס"ל כחידושו של הרא"ש. וכן מוכחה גם ממ"ש הריטב"א שם, וכן אם נתנו לו במתנה ע"מ להחזר וכור. דזה דלא כהרא"ש ע"ש. וכן הרגיש בזה בהגחות לח"י הריטב"א הנדר"מ. ע"ש. וכן ראייתי בשו"ת הסבא קדישא ח"ב (ס"י ג' ע' סא ד"ה וכן) שג"כ כתב כן בשם הריטב"א בפ"ק דקדושיםין. ואמנם לא ציין אליה מקום כבודו אך כנראה נתכוין לדברי הריטב"א הניל. ע"כ. וע"ע בשו"ת הסבא קדישא שם מה שהאריך בענין זה. וכן נראה דעת הר"ר דוד ב"ר לוי שהובא בראחות

ח'ם ח"ב (הלו' קדושין ע' נה). והכלבו (הלו' אישות ס"י עה דמ"ד ע"ב). וכדבריאנו הכל במקומו בס"ד. ושם הבאנו עוד שכן דעת רבינו גרשום (دلא ידענא מאן איהו) בתשובה הנדפסת בשו"ת חכמי פרובינציא (ס"י ו' ע' לב), ודלא כמו שהבין בדעתו הרה"ג המהדר שם. ואכם'ל.

יח'. ועוד יש להוסיף שמצאנו ראיינו לכמה ראשונים שאמנם דעתם ז"ל מסכמת לעצם פסקו של הרא"ש שהשואל מחייבו טבעת והודיעו שצורך לה כדי לדרוש בה אשה ה"ז מקודשת, אבל נימקו זאת לא כמו שנימק הרא"ש, אלא נימקו את התייר מטעם אדם יודע שא"א לדרוש בטבעת שאינה שייכת למقدس וידעו הוא שכדי שיחולו הקדושין צריך הוא להקנות את הטבעת לשואל בקנין גמור, מש"ה אמרין שע"פ שנתן לו את הטבעת בהשלה מ"מ כונתו היה לה ליתנה לו או במתנה גמורה או במתנה ע"מ להחזיר. ע' בזה להראב"ד בתשובות ופסקים (ס"י לד) להר"ש משאנץ בתשובה הנדפסת בהגחות מרדי (פ"קDKDOSHIIN ס"י תקמה) ובתשובות מיומיות (סדר נשים ס"י ייח, באבורהם (דיני קדושין עמוד שנט), בארכות חיים ח"ב (הלו' קדושין ע' נה) בשם בעל ההשלמה, במאירי (קדושין ז: ד"ה ע"פ) בשם מקצת מפרשימים, ועוד. ועוד יש להוסיף שתור הראשונים שכחטו דיני טבעת שאלת הוקירו חיודשו של הרא"ש הוא משומם דפליגי עליה. ע' בכללים שבס"ס גט פשות (כלל ד). איברא שרך מקופיא ראיית מ"ש שם. נמצא שמלבד שמצאנו לכמה ראשונים שחילקו על עצם פסקו של הרא"ש אשר נסתיענו לנו, גם כמה ראשונים אשר כן הסכימו לפסקו מ"מ א"א לממוד מדבריהם לנ"ד, דהן ז"ל נימקו התייר בטבעת שאלת משומם שהמיאל יודע שצורך להקנות את הטבעת לשואל בקנין גמור, ועשה זאת, וא"כ אין מזה שום ראייה לנ"ד שאתו שמספריש תרוי"מ אינו בקי בסדר הפרשיות, ובודאי שכשר הוא אומר שיחולו ההפרשות כתוב בנוסח הפרשה הוא לא נכון שכך כה פרישות יהא תרומה גדולה וכן כמעש ראשון וכו', דהה"ה שיעיל בכה"ג, שהרי בנ"ד אינו מבין כלל את משמעות דבריו ואין פיז ולבו שווים. דלאורה נראה שאף שיש לנו ראייה מדעת הרא"ש מ"מ מאחר שרבים חולקים עליון אין לנו להפוך דבר"ק בפשיטות, הלו' תראה בשו"ת יביע אומר ח"ז שם שהביא משוח"ת אבני נזר (חאה"ע ס"י קלו) שכ' שביקר ד' הרא"ש, הרשב"א בתשובה ח"ד (ס"י רעג) חולק וס"ל שאינה מקודשת, ואין ספק שהב"י לא ראה תשובה הרשב"א הניל, שאליו בן היה מביאה, ואילו היה רואה הב"י תשובה הרשב"א לא היה סתום בש"ע כדעת הרא"ש דהויא מקודשת. ולכן המקדש בטבעת שאלת ה"ל ספק קדושין וצריך לחזור ולקיים כדעת בלא ברכה. ע"כ. ומעתה לכaura א"א לנו להביא ראייה מהידשו של הרא"ש בדיון בטבעת שאלת לנדון דידן.

יט. ועוד שאין לתרץ עפמ"ש הגאון רבי אהרון עזריאלי בשו"ת כפי אהרון ח"א (חאה"ע ס"י יג דצ"ד ע"ג), וז"ל: וכמה פעמים ישבנו על מדוכה זו עם עמיתנו הרב הופוסק (כמויה"ב פרדרו) והעלינו כי אין לו זוז מקבלת הוראות מREN אף אם המצא ימציאו פוסקים מגודלי הראשונים אשר נגלו לנו אחר זמנו של מREN הקדוש ז"ל (שכחטו שלא כדבריו) ולא נאמר שאליו היה מREN רואה דברי הראשונים הללו היה חזר בו, כי לנו שקבלנו הוראות מREN לא יועיל זה. וה"ט כי לפני אהרון הראשונים כגון המגיד משנה והר"ן והריטב"א היו גלוים כל דברי הראשונים, וכן דברי הגאונים היו גלוים לפני הר"ף והרמב"ם, וממה שלא הוציאו דבריהם ש"מ דלא שמייע להו, או שהיה להם פירוש אחר או גירסאות אחרות בדבריהם. ולכן די במא שראו עניינו קדשו של מREN ז"ל, הילכך אין לו זוז מדבריו. עכ"ד. וכ"כ עוד מקצת אהרונים שאין לו זוז מפסק מREN הש"ע גם כאשר דבריו נסתירם מדברי הראשונים. וע' מה שהאריך בזה בס' ברית יעקב סופר (ס"י מא). ולפי"ז גם בנ"ד כיוון שמרן הכריע בש"ע או"ח (ס"י יד ס"ג) ואה"ע (ס"י כח סי"ט) כסבירת הרא"ש, הכי איתן לנ' למינקת גם בענינים ההם וגם יוכל למדוד מזה למקומות אחרים, ולמרות שרבים ועצומים מרובנן קמאי פליגי. הא ליתא, כי לקוטטה דמליטה לא קי"ל כלל כדברי הגאון כפי אהרון בזה. וכבר בא רעהו וחבירו הוא הגאון רב כי יצחק אכבלעפיא בשו"ת פני יצחק ח"ב (דנ"ח ע"ב) שכ' לדוחות בתוקף את חידשו של הכספי אהרון הלו. ע"ש נפלאות מחרותו בדברי אמת וצדקה. והניף ידו שנייה בפני יצחק ח"ה (חאה"ע ס"י ה דס"ז ע"ב). וראה לו עוד בקונטרס הברכות שבתחלת פנ"י ח"א (אות קצט). וכן הסכימו רוב ככל

האחרונים שאין לפסוק כמן הש"ע כאשר דבריו נסתרים מדברי גודלי הראשונים באופן שמסתבר שם ממן היה רואה דבריהם היה משנה דעתו. וכבר הארכתי בזה לפני כמה שנים במאמר בפ"ע וליקטתי כן מעשרות אחרים. וכתבנו להסביר על כל דברי הברית יעקב סופר נר"ו בזה שבמחכחה"ר דב"ק בדנא פוגמא מרפסן אגרי, והלך כלל לא ניתנו להיאמר. והעיקר לוללה ולמעשה ללא שום פקפק בין להקל ובין להחמיר שכאשר יש צורך אנו אומרים שאילו היה ממן רואה דברי הראשונים היה חזר בו. וכן מכיון לפיה העניין. ויתר הדא אמרין דאלו היה ממן רואה דברי החולקים על הרא"ש הש"ע לענין טבעת שאלה וטלית שאללה. דנהה ברור לענין היה חזר בו.

כ. אכן לקושטא דמילתא נראה לחזר ולקיים את הראיה שהבאו מדין טבעת שאלה. דנהה ברור לענין' ש אין שם הכריח שהמחייבים לענין טבעת שאלה והdomim להז וסוברים שא"א לקיים בהם מצות שציריך שייחיו ממונו הפרטי של מקיים המוצה, כן ייחמירו גם בנ"ד, אלא יתכן בהחלה שעדר כאן לא אמר הרשב"א אלא בנדון ההוא שבעל הטבעת אמר ש"משאליל" לו את הטבעת, בהא אמר הרשב"א דלא מהני, וכמו שnimik: "דעלעלם אין מכר ומיתה בלשון שאלה". אבל בנ"ד מאן לימא דין ריסבו הרשב"א דה"ה נמי שלא יוציא שיפריש תרו"ם ואמר שישחול הכל כתוב בנוסח, מאחר שאין שום סתירה בין דבריו למה שהוא צריך לעשות, דאמנם איינו מתכוין כתה לכלום ואינו מבין כהונן את משמעות דבריו, מ"מ הרי הוא מוסר שהכל יהיה כרצון חכמים, והוא מפרש בפועל יותר ממא, אלא שאינו זוכר כתה פרטיה ההפרשה ואיינו בקי בהם, כל כה"ג כשאומר בפה מלא ובלב שלו "שיחול הכל כתוב בנוסח" נלפק"ר שרב המרחק כמתוח קשת מנדון הרשב"א, ומסתבראו שכogen דא גם הרשב"א יוציאו ידו להקל והבן.

אחר כתבי זאת מצאתי מרגלית יקרה ראייה ברורה למה שכתבנו בדעת הרשב"א ממה שכתב הרשב"א גופיה במקומות אחר. דנהה ידוע מה שאמרו בגם' סוכה (מא): לענין מצות ד' מינין שכדי לצאת יד"ח מצוחזו צרייך שייחיו הד' מינין ממוני הפרט של המקאים את המוצה, ואם איןם שלו לא יצא. ע"ש. ובמס' ב"ב (קלז): איתא דאחים שנקנו אתרוג מהתפישת הבית (ירושה קודם חלוקה) ונטלו אחד מהם לצאת בו יד"ח המוצה, אם האחים מקפידים הם זע"ז לא יצא הנוטלו יד"ח א"כ כל האחים יקנו לו את חלוקם באתרוג, כדי שייאו כולם של הנוטלו, וכדבעין לכם משלכם. ע"ש. ועפ"ז כ' הר"ף (סוכה כ. בר"ף) ששותפים שנקנו לולב אין אחד מהם יכול לצאת יד"ח עד ששאר השותפים יקנו לו את חלוקם בוליב. ע"ש. וכ"פ הרמב"ם (פ"ח מלולב הי"א). ומסתימת הרוי"ף מוכחה שטובר שהדין בין אם קנו את האתרוג או הוללב לסחורה וכדי ובין אם קנווה כדי לקיים בו את המוצה. בכל אופן אין אחד מהשותפים יכול לצאת בו יד"ח עד שכ"א יקנה לו את חלקו בו וכמו שביאר בכוונתם אמרו"ר הגה"ה שליט"א בשורת שערין צוין כת"י (חאה"ע סי' ב' לערך). וכדמוכח כן גם בראשונים. אבל הרשב"א בב"ב שם (קלז: ד"ה אמ) כ' דההיא דב"ב מיيري שנקנו את האתרוג להיה בו או לאכלו, לכן כדי לצאת יד"ח המוצה צרייך שכ"א יקנה את חלוקם באתרוג למי שנוטלו לצאת בו, אבל אם קנווה יחד לשם מוצה, כל אחד מהשותפים יכול לצאת בו ושפיר קרינה בהיה ולקחתם להם, דבכל כי היא אמרין דיש ברירה. שהרי בשעה שנשתתפו וקנווה לשם מוצה יודעים היו שא"א לחלק את האתרוג, הילכך אין סהרי דעתן נקווה, שבשעה שא' מהם יטלו נקיים בו המוצה יהא כולם שלו לנדרש בהלכה. עכת"ד.

כא. והנה עינינו הרוואות שרביבנו הרשב"א לא כתוב שצרייך לבדוק את השותפים אם בשעת הקניה באמת הם ידעו את כל הסברות הנ"ל והתכוונו אליו, אלא מבורר דס"ל שא"צ שכ"א מהשותפים יתכוון להדיא לכל הנ"ל, אלא לאחר שנקנו את האתרוג לשם מוצה אmediין דעתינו דכלוחו שותפי שברצונם היה שייהה הקניין באופן שיעיל להם לצאת יד"ח המוצה. וזאת למורתו שלא נתכוונו כלל לנין הנדרש ע"פ ההלכה. וכן מוכחה בדעת הרשב"א מהמגיד משנה (פ"ח מלולב הי"א) שהביא תורף דברי הרשב"א הנ"ל, וכותב, ואפשר דעת זה סמכו בהרבה מקומות שלוקחין לולב אחד, וכל הקהל יוצאים בו בין בראשון בין

בשני. עכ"ל. ואת"ל שהרשב"א התיר בתרוג של שותפים רק באופן שהשותפים ידעו את ההלכות וההקדדות הנדרשות לקיום כלם, א"כ איך למד מזה המ"מ לסתום קהל שרובם עמי הארץ. עכ"כ שהרשב"א התיר בכל אופן ובכל אדם כל שקנו את האתורוג לשם מצוה, וטعمו כמשנ"ת דכיוון שרצוין הקהל שקנו את האתורוג לשם המצוה הוא לצאת בקיום המצוה מהה זולתם, ממילא אמידין דעתיהם שברצונם שיחול הקניין על הצד המועל ע"פ ההלכה, וזאת למרותם לא נתכוונו כלל לפרטיה הנקנה הנדרשים. וזו ראייה ברורה לענ"ד למי דכתיבנא בענייתן דעתן אמר הרשב"א על היתר הרא"ש אלא לעניין טבעת וכדומה שאולים, דבזה כיוון שבעל החפץ לא קפליג הרשב"א אלא קריניא ביה לכם משלכם אף אם האשילו במוחך עברו המצוה, וטעמו ונימוקו מושם: "שאן מכר ומתנה בלשון שאלה", דכיוון שעל החפץ אמר שהוא "משאיל" בזה כי הרשב"א שא"א לשנות מדבריו ולעשות זאת למכר או מתנה ע"מ להחזר, אבל כל שאין סתירה בין דבריו של בעל החפץ ומהשנתו לבין מה שהוא עושים בחפץ, מסכים הרשב"א שככל שרצוין הקניין כרצון התורה או אף שאינו מבין וודע כלום על אופן החלות, מהני ומהני. ועל דרך חילוק זה נלפק"ד אפשר גם לישב הסתירה שהקשה מהר"י אלפנדורי זלה"ה בשורת מוצל ממש (ס"ט בין מש"כ בשורת הרשב"א ח"א (ס"י תkap"ה) וח"ז (ס"י עז) לבין מש"כ בchap"א (ס"י תרפתק). ע"ש. ועם"כ בזה בתשובה בעניין הפרשת תרו"ם שבחנויות (ענף ו). ואcum".

כב. וכן מצאנו לרביינו הריטב"א אשר לעיל (אות יז) הבאנו שהוא ז"ל מכתח הסוברים שאין הקدوשין תופסים במקדש בטבעת שאלה, ובמבחן בחדושיו לקדושיםין (יג). ושכ"כ בדעתו בשווי הגאון הפסא קדישא ח"ב (ס"י יג). וכך על פי כן מצאנו לו ז"ל שגם הוא מסכים להיתר הנז' דקניית אתורוג מכספי הקהל כשקנוו לשם המצוה. וכדכתוב בשמו בנומייקי יוסף ללב"ב שם (ס"ג בר"ף) וול"ק: ומפי מורי הריטב"א ז"ל שמעתי שאין זו ראייה וכי, אבל ככל קלחו כדי לצאת בו הוא ודאי על דעתן נשתתפו בו, יכול כל אחד לצאת בו, וכשהוא נוטל שלו הוא נוטל וכו'. וזה טעם נכון וברור. ומכאן לאתורוג שקונין הגבים ממש ציבור לכל הקהל, שיוציאו בו כל אחד ואחד יפה بلا סום הקנאה. ע"כ. וגם זה עד ממהר לענ"ד לחילוק הנז' אשר ממננו תוצאות שלא נחלקו הרשב"א והריטב"א וסייעתם אלא על עניין טבעת וטלית שאלה וכדור', אבל בעלמא איןנו נמי מודז דמציז לשעבודי נפשיה לרוץון ודרכי התה"ק וחכמינו ז"ל אף שאינו יודע כלל פרטיה העניין. ולכן התירו לצאת יד"ח מצות ד' מינים כשקנו אוותם מכספי הקהל. וכבר פסק כן הרשב"ם בפי' ללב"ב שם (קל':) ע"ש. והובא להלכה בראש פרק לולב הגוזל (פ"ג דסוכה ס"י לא) ושכנן המנהג באשכנז וצפת. וכ"ה בטוא"ח (סס"י תרנח). וע"ע בספר מושב זקנים עה"ת (ויקרא כג,מ). וכ"פ מראן בש"ע שם.

כג. נחדר אנפין לנ"ד דהפרשת תרו"ם ע"י הנוסח המקוצר אשר יסיד הגאון החזן איש זיע"א, דמכל הנ"ל עליה שמלבד הראיות שהביא החזו"א דמהニア ההפרשה בכח"ג, גם בעניינו הוספנו להביאו לזה ראיות מדברי רבוთינו הראשוניים זיע"א. תחילת הבאנו סיוע מדברי הראו"ש בדין טבעת שאלה בקידושין אשר הסכימו לפסקו הטור והריב"ש והתשב"ץ והרב"ז והשלטי גבורים ומרח"ש צורר ומן הש"ע. ואח"כ הוספנו תליית שאף החולקים על הדיין הנ"ל רטבעת שאלה הלא הם הרשב"א והריטב"א וסייעתם מ"מ מצאנו להם ג"כ במקומ אחר בענין קנית ד' המינים מכספי הקהל, שהקילו בעניין ההוא באופן שאפשר ללמוד מדבריהם שגם הם יודו להקל בנידון דין. וכל זה מלבד ב' הראיות שהביאו לזה החזו"א. הא', מڌחזין דעבדו רבנן תנאי ב"ד בכל הפרשות תרו"ם, והוא מועילה למרות שרובם ככל העולם לא יודעים כלל ועיקר מהתנאי ב"ד הנז' ומעצם קיומו. ועל כרחיך דהתעט שזה מועיל מושם שככל המפרש שדרבן מפרש, וא"כ ה"ג לעניין הנוסח המקוצר, דכיוון שמפריש ואומר שיחולו כל ההפרשות ככתוב בנוסח ההפרשה, אשר הוא בניו על דברי חכמים, מהני ההלכה. והב', מזמן תנאי בני גד ובני ראובן, שאע"פ שככל המתנה תנאי צריך להקפיד לעשות את התנאי ע"פ כל משפטית התנאים כנלמד מפרש בתני גד ובני ראובן, וכל שינוי מבטל את התנאי,Auf"כ מהני אם התנה בסתם אלא שאמר שהוא מתנה כתנאי בני גד ובני ראובן והארכנו להוכחה בס"ד צדקת ראייה זו, וודחינו מה שלכאורה היה נראה לדחוותה. וכמו"כ כתבנו

ליישב מה שכח לגם בה הגאון מוהרץ"פ פראנק זלה"ה.

הרבי דוד אביטאן שליט"א
המכון למצות התלויות בארץ

גבולות ירושלים - מיקומו של בית פאגי

בית פאגי נזכר במשנה במנחות פ"א מ"ב. ויש דין יש כמה וכמה ראות שבית פאגי היה מחוץ לירושלים.

א. בתוספתא מעילה פ"א ה"ה מבואר שבית פאגי הוא שם כפר. ובודאי היה חוץ לירושלים דאל"כ אין מקום לקורתו כפר.

ב. בתוספתא מסכת פסחים פרק ח הלכה ח: "אלו דברים שווה בהם פשח ראשון לשני וכיו' הראשון טוען לינה והשני טוען לינה, ר"י אומר אין השני טוען לינה אלא כיtzד הוא ערשנה נכס ושותח את פשחו בעורה וייצא ומספיד את אביו בבית פגאי". מבואר שבבית פגאי היה יכול להנהי את אביו שנפטר, ובודאי היה מקום זה חוץ לירושלים, דכל חידוש התוספתא שם הוא שפסח שני אינו טוען לינה בירושלים, ע"ש.

ג. בספרי בדבר פיסקא קנ"א: "ביום השמיני עצרת תהיה לכם", עצרו הכתוב מלצתה, הרי שהביא קדרשו מבית פגאי לירושלים שומע אני יאכלם בירושלים וילך וילן בבית פאגי, ת"ל ביום השmini עצרת תהיה לכם, עצרו הכתוב מלצתה". וכן הוא במדרש תנאים לדברים טז,ח אלא שבמקום "בית פאגי" קורא למקום "בית פגא". מבואר להדייא שבית פאגי היה חוץ לירושלים, דלכן בעצרת אסור לצאת אליו.

ד. בספרי זוטא פיסקא ו: "ואת האיל יעשה זבח שלמים לה", שקידם הקדשו לזבחו, זביתה תודה מעכבה את לחמה זביתה שני כבשי עזרת מעכבה את לחמן, אימתי, בזמן שהזבח בירושלים והלחם בירושלים ולא בזמן שהזבח בירושלים והלחם בבית פגאי". גם כאן מפורש שבית פאגי הוא חוץ לירושלים.

ה. במשנה במנחות עח, ב: "השוחט את התודה לפנים ולחמה חוץ לחומה לא קדרש הלוחם". ובגמ' ".מאי חוץ לחומה ? רבי יוחנן אמר חוץ לחומת בית פאגי, וריש לקיש אמר חוץ לחומת העוזרה. ריש לקיש אמר חוץ לחומת העוזרה, בעין על בסמו, ורבי יוחנן אמר חוץ לחומת בית פאגי, אבל חוץ לעוזרה קדוש, ולא בעין על בסמו. ובירושלמי יומא פ"ז ה"ו מיתי להך פלוגתא דר' יוחנן ור' ל', ואומר שלר' יוחנן חוץ לחומה היינו חוץ לחומת ירושלים. וממה שאומר שחוץ לחומת בית פאגי הוא חוץ לחומת ירושלים, משמע לכוארה שבית פאגי עצמו הוא בתחום ירושלים, אלא שא"כ תמורה מאד מה לו לר' יוחנן להזכיר את בית פאגי שהוא מקום מסוים, היה לו להזכיר את חוממת ירושלים ותו לא. וגם לפ"ז הדברים סותרים את כל הנ"ל שמדובר להדייא שבית פאגי הוא חוץ לירושלים. ולכן נראה לענ"ז שחומרת בית פאגי היה לה ג' צדדים והצד הרביעי שלה הוא חוממת ירושלים, שכאר בנו את הכפר הנקרא בית פאגי כך בנו אותו, וכמו שנכתב להלן ונוכחה כל זה מדברי הר"ן ועוד. ונמצא שבית פאגי עצמו ע"פ שסמן הוא ומוסוף חומרתו הרביעית הייתה חוממת ירושלים, ואשמעין ר' יוחנן שבית פאגי עצמו ע"פ שסמן הוא ומוסוף לירושלים אינו מכלל ירושלים.

גם מצינו לרבונו חנナル בפסחים צא, שכח לחדיא שבית פאגי הוא מקום חוץ לירושלים, וכ"כ רבינו גרשום במנחות עח,ב. וכ"כ העורך בערך פאגי. אלא שבערך בית פאגי כתוב שחומרת בית פאגי היא חומרת ירושלים. וכדי שלא יהיה דבריו סותרים צ"ל דההומרה הרביעית של בית פגאי היא חומרת ירושלים, ובית פגאי

עצמו היה חוץ לירושלים כנ"ל. וכ"כ בספר חי' הר"ן לסנהדרין י"ד ע"ב, ומפתח חיבורו נשתיק לשונו: "בית פג'י הוא מקום שהוסיף על ירושלים מפני שהיתה נוהה לכבודם ממש, עניין בית פג'י של בהמה שהיא נכחת בו, ואין מקום זה קדוש בקדושת ירושלים". וה גם שאינוי יודע שום מקור לדברי הר"ן הלו למה קשור את בית פג'י עם הסוגיא בשבועות טוב, שאומרת שהוא ב' בערים שהוסיף על ירושלים כדי לחזק את החומה במקום התורפה, וא' מהם נתקדש וא' לא נתקדש. עכ"פ נאמנים עליינו דבריו דודאי לא בדעת מליבבו ח"ג. והדבר מסתבר מאד שהרי כבר כתבנו דMOVICH שהחומה הרובית של בית פג'י היא חומה ירושלים, ואין לדבר הסבר מה ראו על כך, אלא אם כן נאמר שעשו כן לשמירה. וצ"ל שעיקר מקום זה נבנה סמוך לירושלים לשמירה, אלא שנקרה כפר בפני מה שמדובר לא נתקדש ולא כלל בכלל ירושלים.

גם רשי' הנדפס מכ"י בדפו' וילנא במנחות עה, ב' כתוב שבית פג'י הוא חוץ לירושלים. ואע"פ שברש"י היישן שם לא כתוב כן, הנה כבר נודע שאין זה פרוש רשי' אלא מפרש אחר הוא, והרי הירושלמי אומר בפירוש על הrk פלוגתא דר' יוחנן ור' ל' שם דר' יוחנן חוץ לחומה הוא חומה ירושלים. וככ"פ רש"י עצמו בפסחים סgap: "בית פאג'י היינו מקום חיזון שבירושלים, התם הוא דחוין לחומה בית פאג'י חוץ לירושלים הוא, ואינו מקום אכילת קדשים קלים". ורבים הקשו על רש"י שסתור עצמו מ"ש בכמה מקומות למש' במנחות שם. וכבר הפתור ופרחה סופ"ג ר' הקשה כן. ולהאמור לק"מ, כי הפירוש במנחות באמת אינו לרשי'. ואולם רשי' בסנהדרין י"ד, ב' כתוב שבית פאג'י עצמו "מקום לפנים מן חומה העיר הוא ונידון כירושלים לכל דבר". ובזה וראי דברי רש"י סתורי נינהו.

ואולם התוספות בסנהדרין י"ד, ב' ד"ה מלמד הוכיחו שבית פאג'י היה בתחום ירושלים ממ"ש בב"מ דקדשים קלים בעי חומה וכגון שדשו לפנים מחומת בית פאג'י. וכן במנחות עה, ב'. ולענ"ד ראייה זו יש לדוחות כנ"ל, דחומה בית פאג'י היינו חומה הרובית כנ"ל. ואיברא דגם הרמב"ם בפירוש המשנה במנחות פ"ז משנה ג' כתוב שבית פג'י הוא מקום מחוץ לחומה הר הבית וסמוך לו, ונראה בית פג'י מלשון פת בג המלך, כי הוא מקום שהוא אופים בו חלות תודה ורקיין נזיר. ומובואר בדבריו דבבית פג'י הוא מקום בתחום ירושלים חוץ להר הבית. אלא שמדובר בפרק י"א מ"א משמע שבית פג'י הוא בתוך הר הבית. וכבר הקשה עליו כן בcpfטור ופרחה סופ"ג. אלא שיש לומר דלאו דוקא הוא. אמן קשה מאד אמאי כתוב על הrk דמנחות שבית פאג'י הוא בהר הבית, הרי במקומות זה עצמו הירושלמי אומר שהוא חוץ לירושלים. וכבר הקשה כן בספר סדרי טהרות כלים דף מ"ד ע"ב והנحو בז"ע.

וה גם שלענ"ד כיוון שיש כל כך הרבה ראיות ברורות מאד שלא ניתן לעדועו שבית פאג'י הוא מקום מחוץ לירושלים כנ"ל, והraiות שהביאו התוס' לכך שבית פאג'י היה תוך ירושלים אין מספיקות כלל. עכ"פ כדי ליחס קצת דעת קדושים התוס' והרמב"ם ורש"י, סבור התייחס למור דתרי בית פאג'י הם, האחד היה תוך ירושלים, והוא מקום אפיקת מנוחת כד' הרמב"ם. והשני היה חוץ לירושלים כנ"ל. ושוב ראייתי שדבר זה כבר נפתח בגודולים בספרו דרך דרכ' הקדושים דף ד' ע"ב הביא ראייה שבית פג'י הוא בכלל ירושלים ממ"ש התוס' בב"מ, והקשה דבפסחים צ"א משמע שהוא חוץ לירושלים. [וזהו דקדק כמה דקדקים שבחלקים יש לעמוד עליהם רצוני לבורר מקום בית פאג'י בלבד]. וכותב בשם מהרימ"ט שהיה שתי מקומות שנקרים בבית פג'י ושניהם תוספת על החומה, א' תוספת לחיזוק ירושלים, וא' תוספת לחיזוק העזרה, כדאיתה בפסחים [פ"ו, א] יאבל חיל וחומה שורה וכבר שורה. ולפ"ז כתוב הרוב דרך הקדש דהינו הrk דאיתא בשבועות ב' בערים ירושלים וכו', וזה שהוא לחיזוק ירושלים לא נתקדש. ובספרו מדרש אליעזר פרוש הספרי למחר"א נחום (במדבר פסקא ק"א) האריך להקשות על דברים אלו וכותב שם מ"ש מהרימ"ט שא' היה תוספת לעזרה, טעות ספר הוא, וצ"ל תוספת להר הבית. ובספרי דברי רב למחרד"פ שם ישב קצת דברי מהרימ"ט, ע"ש. וללא ספק אכן ראו הרובנים הנ"ל דברי הר"ן בסנהדרין הנ"ל היו ששים לקראותו [וכמדומני שמהרימ"ט ראה גם ראה דברי הר"ן כי מזכיר לפעמים חי' הר"ן לסנהדרין] שהרי דברי

מהרי"ט הן הן דברי הר"ן. גם בספר מרגליות הים בסנהדרין שם כתוב בשם ספר בשם בני אשר בדברי מהרי"ט, וכן כתוב בשם ספר עיר הקדש והמקדש ח"ג פרק א, והאריך בהשערות היכן מקום הבזעינים הללו אם במצוות העיר או בצפונה, ע"ש. ובדרך הקדש שם כתוב שהוא במצוותה, בדברי הבני אשר, ע"ש. ולפלא שכולם לא זכו דברי הר"ן ומהרי"ט. וכולם לא זכו ממ"ש החוטפות שהבאתי לעיל שבית פאגי היה כפר ולא חומת מגן. והרי בפסחים צ"א אומר שהיה שם בית סוהר, ובספריו אומר שהיה אכסניה, ובתוספה אמר אומר שהיה מקום הספדה, ובסנהדרין אמר שהסנהדרין הלו לשם כדי להווסף על העיר, ובמנחות אמר שאפו שם לחם. ומכל זה דחיק ואתי מרחיק לומר שככל בית פagi אין אלא איזה חומה שהוסיפו לשמייה, ובין בחומות הוא מקום שנקרה בית פagi, [וייתר רחוק מ"ש במדרש אליעזר שאינו אלא ב' חומות שהוסיפו סמוך לחומה הקיימת א' מבפנים וא' מבחוץ]. ולפלא איך כתוב כן הרי דבריו על הספרי ייסכו לכתם ובספרי מבואר שהוא מקום אכסניה, ואייך עשה הוא חומה גרייה. וכבר כתוב דברי דברי רבי רב כתוב שהשערה וחוקה היא].

ולכן לענ"ד אין ספק כי בית פאגי היה כפר גדול סמוך לירושלים, כמו שمفוש בתוספה, אלא שככל כפר זה נבנה סמוך לירושלים באופן שהחומרה הריבועית היא חומה ירושלים, והטעם שנעשה כן הוא לשמייה. ויתכן שהיה עוד איזה מקום בתחום ירושלים שנקרה בית פאגי שבו אף מנהות, ונקרה בית פאגי מלשון פת בג. ובית פאגי שמחוץ לירושלים נקרא כן על שהוא סמוך למגן לירושלים, כמו חמור שהאפסר طفل אליו ומנהיגו, ונקרה האפסר בית פאגי. ב"מ ט,א. וראה ברש"י שם צ,א.

מדור תגבות

הרבי יואל פרידמן שליט"א
מכון התורה והארץ - כפר דרום

עציצים שאינם מיטלטלים
תגובה על דבריו מו"ר הג"ר שם"ע שליט"א מגליון מס' 25

בס"ד יום ראשון יב אב תשנ"ט

לכבוד
הרהור שלמה עמאר שליט"א
אב"ד דפתח תקווה

שלום וברכה!

קראתי את מאמרו בעניין עציצים שאינם מיטלטלים, האם דין כמחובר, ומסקנתו שנחשבים מחוברים בניגוד לדברי האגלי טל (קוצר סימן ה) והוא רואה יסודתו על דברי השו"ע (ס"ר רצד סע"י כו) שאמנם פסק הכרא"ש (כלל באות ד, אך بعد שהרא"ש פסק שג נחشب מחובר הן לעניין ערלה והן לעניין מעשר ושבעית, מzn בשו"ע פסק כוותיה ורק לעניין ערלה. וזאת מפני שנוראית שדעתו של הרמב"ם להחשיב את הagg כמנתק לעניין מעשר ושבעית ולפי"ז פשיטה שעוזיר שאינו מיטלטל נחشب מנתק לעניין שביעית ומעשר).

יסוד החילוק שבין ערלה לבין מעשר ושבעית הוא עפ"י הירושלמי שבית איינו פטור לעניין ערלה, אך פטור לעניין מעשר ושבעית, ע"כ תורף דבריו בקצר האומר.

והנה הרא"ש מביא את ראייתו מהמשנה (מעשרות פ"ה מ"ב): "בצלים שהרשישו בעלייה - תהרו מלטמא, נפללה עליהם מפולת והם מגולים, הרי אלו כנטועים בשדה". ומוכיח הרא"ש מהסתיפה שבלא נתכוון להרשיש נאמר "הרי אלו כנטועים בשדה" - ק"יו אם מתכוון בהרששתו לנידון הכרם שבग שחייב ערלה. הגרא"א (ס"ר רצד ס"ק סג) מנסה לעליו שմבוואר בירושלמי ובתוספות (מעשרות פ"ג ה"ט) שרק לעניין טומאה אמרוי' שנחشب מחובר כי ריבתה התורה ערלה אצל זרעים, ומשמע שלענין ערלה שביעית ושבת נחشب מנתק. לכן לדעתו רק הרישא של המשנה היא בעלייה ונחشب כמחובר מפני שריבתה תורה תורה אצל זרעים, ואילו הסיפה אيري בשדה, וקמ"ל שאף שלא התקoon בהרששתו - הרי אלו כנטועים בשדה.

והנה נחלקו האחרונים במה חולק הגרא"א על הרא"ש:
החזו"א (שביעית ס"י כ ס"ק ו) מסביר שככל המחלוקת בין הרא"ש לבין הגרא"א היא רק באינו ריצה בהרששתן לעניין מעשר ושבעית: דהיינו שלענין טומאה לכ"ע גם בכח"ג נחشب מחובר, אך במעשר ושבעית לדעת הרא"ש נחsburg מחובר וחיב וולדעת הגרא"א כיוון שאינו רוצה בהרששתן - פטור, אך כאשר נוטע בכונה גם לדעת הגרא"א דין בעלייה כדין שדה וחיב בכל.

וז"ל החזו"א: "אבל בזורך ונטע בכוכונה מודה הגר"א להרא"ש וכמ"ש הגר"א לעניין ערלה דיננו של הרא"ש אמת: (א) וכדנתニア בהדייא בתוספთא, וכמ"ש שם ס"ק נח, (ב) וכמבואר בירור פ"ה דמעשרות דכל החסרון של השורש בעיליה הוא משום שאין רוצחה בחשורתן".

אר הרידיב"ז (תוס' ר"י"ד) מוכיחה שלדעתה הגר"א הפטור של עליה אינה מחייבת "איינו רוצחה בהשורתן" ולכן כתב הגר"א: "ונראה לי דעתם בתוספთא מ"ש שם ואם תלש פטור דלענין שבת ודאי חיב ובדינם לטומאה" - ככלומר שאליו אכן היה מדובר באינו רוצחה בהשורתן יתכן לפטור גם לעניין שבת. لكن מחדש הרידיב"ז שהפטור בעיליה הוא מטעם שאינו שדה, וכי השכח כת"ר, ופטור זה אינו שייך לשבת.

[כהערות אנב, יש לציין שישנם הבדלים בין הגירושות השונות של בバイור הגר"א: בバイור הגר"א הנדפס משפט זה מושטט, לעומת זאת בバイור הגר"א שבhzואה הראשונה של ר' ישראל משקלוב המשפט הזה כתוב שם, וכן נרא שזוהי תוספת של ר' ישראל משקלוב או של אחד התלמידים]

הגרצ"פ פרנק (הר צבי זורעים ח"ב סי' לו) חולק על החזו"א וסובר שהגר"א חולק לגמרי על הרא"ש ולדעתו עליית גג אינה כמחובר לקרקע וממילא פטור מעשרות וערלה, ובאמת תמה הגרצפ"פ על החזו"א, איך יתכן לומר שהגר"א לא נחلك על הרא"ש בדין ערלה, אלא כל השגתו אינה אלא בס"י רצד? אלא שהוא"א מביא ראייה לדבוריו מבהגר"א (שם ס"ק נח) שם מביא הגר"א את התוספთא ריש עליה: "הנותע בספינה ובבוץ' ובראש הגג - חיב בערלה", ומכאן שמודה שחיב כאשר נוטע בראש הגג.

אר יעוז בバイור הגר"א הנדפס שהגר"א מביא גם את גי' האור זרוע שגורס "פטור" במקום "חיב". בנוסף, יש לשאול האם ישנה תוספთא מפורשת המחייבת כרם בראש הגג מדווע לא הביא הרא"ש ראייה מתוספთא זו? אך באמת בバイור הגר"א (הוציא ר' ישראל משקלוב) לא כתוב מה שמובא אצלנו בסוגרים "אבל בא"ז הל' ערלה סי' שיג גורס פטור עי"ש" וברור ששוגרים אלו אינם דברי הגר"א אלא רק אחד המודפסים או המסדרים. לפ"ז מה שכח הגרצפ"פ (הר צבי שם) שלרא"ש היתה כנראה גירסתו של הא"ז שגורס בתוספთא "פטור" ולכן דחה את התוספთא מHALCA כי היה נראה לו להוכיח מהך משנה דמעשרות שחיב, זה יתכן לומר אליו דהרא"ש, אך הגר"א בודאי הביא אך תוספთא שהנותע בראש הגג - חיב בערלה, שכן נראה שהוכחת החזו"א היא חזקה שאכן דעת הגר"א, לה"פ בהקשר לדיני ערלה, שהנותע בראש הגג - חיב, (וע"ע מש"כ הגר"ש ישראיili וצ"ל התורה והארץ עמ' 142 אותן ד בהקשר לגי' האור זרוע והרא"ש).

היווצה מהנ"ל שלדעת הרא"ש הנוטע בכרם חיב בערלה ובשביעית ולדעת הגר"א נחלקו האחרונים: יש הסוברים שהחולק לגמרי על תשובה הרא"ש (הגרצפ"פ), יש הסוברים שהגר"א חולק על הרא"ש רק בהקשר למעשרות אך לעניין ערלה מודה לדבוריו (רידיב"ז), ויש הסוברים שהגר"א אינו חולק על הרא"ש לגבי הייסוד שעלייה וגג נחשבים מחוברים לקרקע לכל הדינים, אלא רק דוחה את ראיותיו.

והנה כאמור, כת"ר ביאר בדעת הרמב"ם והשו"ע כפי שסבירו הרידיב"ז לדעת בバイור הגר"א, שאפי' לדעת מרן בשו"ע גג נחשב מחובר רק לעניין ערלה, אך לעניין שביעית ומעשרות נחשב מנוטק. אך לענ"ד זה אינו מסתבר מכמה סיבות:

א. ראשית, השו"ע הביא את דין הרא"ש לעניין ערלה, כי עיקורה של השאלה היא לעניין ערלה כפי שוראים בנוסח השאלה המובא ברא"ש, ובמיוחד כפי שוראים בנוסח השאלה של השואל בעצמו (מנחת קנאות סי' נא לר' אבא מاري מלונייל). אשר ע"כ, לענ"ד אין להוכיח כלל מכך שהשו"ע לא הביא את דין הרא"ש

לגביה תרו"ם.

ב. ה"ב"י (ס"י רצד) לאחר שਮביא את דעת הרמב"ם, שמכוון בירושלמי, המבחן בין ערלה שחיב לBIN מעשר שפטו, מביא את דין הגג, ווז"ל: "כן כח הרואה"ש... וכח דआ"ג... אלא מא בגג דבית מבייא ואין קווא, היינו דוקא לעניין ביכורים דבעי' משבח אורך... אבל לכל מיili חשב מחובר גמור".

ואילו ה"ב"י היה סובר שהרמב"ם נחלק על הרואה"ש בדין גג לעניין شبיעית ומעשרות לא היה נמנע מההביא את דבריו הרמב"ם החולקים וסתומם דבריו שלכל מיili חשב מחובר.

ג. לדעת הרמב"ם (מעשר פ"א ה"י) בית חייב מדרבנן, וכך גג ועליה נחשבים מחובר עכ"פ מדרבנן, יתר ע"כ הרמב"ם (הלו' מעשר פ"א ה"י - הי"א) התיחס לדין מעשר בבית ולאחר מכן לעלייה, ווז"ל:

"(ז) אילן שנפיו בתוך הבית פטור מעשרות שנאמר עשר תשער את כל התבואה ורעץ היצא השדה, ויראה לי שהוא חייב בעשרות מדבריהם שהרי הת Ана העומדת בחצר חייב לעשר פירותיה אם אספן אחת.

(יא) בצלים שהרשישו זה הצד זה אפילו הרישיו בקרקע עליה פטורין מן המעשרות, נפלת עליהן מפולת והרי הן מגולין הרי אלו כנטועין בשדה וחיבין בעשרות".

והנה כת"ר רצה לבאר כתוס' ר"י"ד שהפטור בעליה הוא מטעם שהוא דין בית שכן הרמב"ם כתוב דין לעלייה לאחר דין בית, ולענ"ד מוכחה להיפך, שכן הרמב"ם כתוב לגבי בית "ויראה לי שחיב במעשר מדבריהם", ובכהל' יא כתוב לגבי עלייה וסתמא פטור, משמע שיש להם דין שדה ואילו דין לעלייה כדין בית ה"ה הרמב"ם מצוף דין לעלייה בהל' י ולאחר מן כתוב "ויראה לי וכו'". בנוספ', לשון הרמב"ם לגבי עלייה היא: "בצלים שהרשישו זה הצד וזה אפי' הרישיו בקרקע עליה - פטורין מן המעשרות..." וממשמעותה מהלשון "אפי' הרישיש" שאין כוונת הרמב"ם בסע"י זה לחדר דין לעלייה אלא דין של איינו ריצה בהרששתן. ובאמת באור שמה (הלו' מעשר שם) מבאר את ההבדל בין הרישיא לסייעא שבברבי הרמב"ם, שברישיא פטור דין בית, ואמנם בבית חייב בעשרות מדרבנן, אך מ"מ כיון שאידי ריצה בהרששתן איינו חייב בעשרות על הגידולים המתווספים. לעומת זאת, בסיפא שכן מגולים ורוצח בהרששתן איון חייב בעשר עכ"פ מדרבנן.

היווצה מהנה"ל שגם לדעת הרמב"ם נחسب הגג מחובר עכ"פ מדרבנן, ופטור מן המעשר רק אם איינו ריצה בהרששתן. וכיון שאתניתא להכי יתכן שגם בשדה פטור מן המעוור על תוספת הגידול אם איינו ריצה בהרששתן, אלא שהרמב"ם והתוספתא דיבורו בהווה שבדרך כלל בעליה או בגג מאחסנים בצלים, ושם הם משתרשים بلا כוונת הבעלים.

ובכלל יש לתמונה על היסוד שהגג או העלייה ייחשבו דין בית, שכן דין בית מבואר בירושלמי שהוא מחתמת הסיכון, ווז"ל הגמי' (מעשרות פ"ה ה"ב): "זרע בבית והעביר הסכך וסיקן ע"ג על דעתיה דר"ע התוספת פטור ועל דעתין דרבנן התוספת חייב". לדעת ר"ע פטור אף כשהוריד את הסיכון כיון שתחלת הגידול היה בפטור, ולרבנן חייב על התוספת - מוכחה שהסקך גורם לפטור הבית, וכן מוכחה שבगדי חייב בעשרות, כי מי שנא בין גג לבין הבית שהוריד את הסיכון? (וכן הקשה הגרatz"פ הר צבי זרעים ח"ב סי' לו). ואמנם בחצר, אף שאין לו גג כתוב הרמב"ם שחיב בעשרות מדרבנן דין בית, אך ע"י בכ"ס"מ שמסביר שזיהו דוקא כאשר החצר אינה נזרעה רובה או כאשר היא נטוועה באילנות, וביאור רשות"ס (ירושלמי מעשרות פ"ג ה"י) בטעם הדבר שהחצר מפני שחacz בטללה אגב הבית. لكن אם נטע לנויה של הבית אין הנטיות מפקיעות דין בית מהחצר. אך מי שיטע כרם על הגג, וודאי לא ייחשב גג זה דין בית אלא דין שדה,আ"כ יטע רק כמה עצים לנוי ואז לא גריינא מדין חצר שלענין מעשר חייב מדרבנן ולענין ערלה - חייב.

המעין ביחסו הרא"ש (שם) יראה שכל ההוכחות שהוא מביא לדבריו הן להוכיח שיש לגג דין שדה ודרך לזרוע שם: ראייתו מהגמ' ב"מ (קיי ע"ב) בהקשר לגינה הנמצאת מעל בית הבד, נופחת הגג וקובעת המשנה שעל בעל בית הבד לבנות את הגג כדי שיוכל בעל הגינה לזרוע בגינתו, וכל זמן שלא בנה יכול בעל הגינה לזרוע בגינה שנמצאת עתה בкомה ראשונה. מוכח א"כ מדברי המשנה שהגנו לזרוע על הגג. יתר ע"כ, יתכן שראיית הרא"ש היא אף מודין במשנה, שאליו באמת לא נהגו לזרוע על הגג, ועשית גינה שם היא דבר משונה, אין בעל הגינה יכול לבוא בתביעות מבעל בית הבד.

ראייתו השנייה של הרא"ש מהסיפה שבמשנה במערשות (שם): "נפלה עליהן מפולת והרי הן מגולין הרוי אלו כנטעין בשדה וזהבן במעשרות", ומכאן שיש לעלייה דין שדה. והקשה הגר"א על ראייה זו מהתוספתא ומהירושלמי, שם מוכח שהזוהו דין מיוחד לטהרה, כיון שריביתה התורה טהרה אצל זרעם. ויש לישב שאח"כ בנפליה מפולת, נחשבים הבצלים כנטיעים בשדה רק לעניין טהרות, אך לדעת הרא"ש הרובי בטהרונות אינם לעניין הגדרת שדה אלא לעניין הכוונה בזרועה. ואף בנפליה מפולת שלא התקoon כל לזרוע את הבצלים, נחשבים הם כנטיעים בשדה לעניין טהרות. אך בודאי לשאר דין, אם מתקoon לזרוע פשיטה שנחשב כזרוע בשדה (כך פירש החזו"א את שיטת הגר"א). וכן מוכח בירושלמי (מעשרות פ"ח ה"ב): "רבי יוחנן בשם רבי נאי עירימה של בצלים שהרשירה שתולש מהן בשבת פטור ואינו רואה בהרשתן אמר ליה רבי שמואן בן לקישמאי איכפלה שבת גבי מעשרות...". משמע שככל הדין הוא מה הדין כאשר אינו רואה בהרשית הבצלים, ובמיוחד לגבי הגר"א הגורס: "מאי איכפלה שבת גבי טהרות...", יוצא שמסקנת הגמ' היא שرك בטהרונות נחשבים הבצלים מוחוביים אף שאינו רואה בהשתרשות.

וכן בהמשך הירושלמי נאמר: "רבי יוסי בשם רבי לא התורה ריבת בטהרונות זרעין מה טעם כי יפול מנביהם על כל זרע זרע או אשר יזרע טהור הוא...". הריבוי בטהרונות הוא משמעו הפסוק: על כל זרע זרע אשר יזרע - ומשמע אפי' שנזרע ללא כוונת זרעה.

ראייתו השלישית של הרא"ש מהגמ' מנהות, היא להוכיח שדרך לזרוע על הגג. ואמן בתחילת סבר הרא"ש שאינו מביא וקורא בפירות שגדלו על הגג, אך זהו מפני שהוא "משבח ארץ" שהוא חסרון בדיון ביכורים בלבד. מסקנתו של הרא"ש שלhalbנה קייל' שמביא וקורא בגידולים של גג.

בנוספ' יש לציין שהמעין בשאלת שהופנה לרוא"ש (מנחת קנות שם) יראה שהשואל הסתפק בדיון עציז עשו עז, חרס או אבן - אם נחשב לנוקוב אם לאו. ועוד הסתפק השואל שמא באילנות אמר' שחייב בערלה אף בעזין שאנו נקוב. הרא"ש בתשובתו כלל איינו מתיחס לספקתו של השואל, ומוכחה שגג עדיפא מדין עזין כיון שהוא דרך לזרוע שם - הוא בכלל "היווצה השדה שנה שנה". יש להוסיף עוד את קושיות ה"בית דוד" (ס"א) שאליו מוכחה בתוספתא שגג איינו שדה ולכן פטור מכל הדינים, מדובר לא פשוט הירושלמי את ספקו בדיון בבית בשבייטה (ירו' ספ"ק דערלה)?

יש להביא ראייה נוספת מדברי הרמב"ם, שס"ל שדין גג בדיון שדה, שכן פסק הרמב"ם (היל' שמטורוי פ"א ה"ז): "ומקיים את האלווי בראש הגג, אבל אין משקין אותו". ומקור הדיון בירושלמי (שביעית פ"ד ה"ד) וביאור רש"ס שאף על הגג נחשב עבודה קרעך.

מכל הנ"ל נמצא למדיין שדעת הרמב"ם שגג נחسب שדה. וכיון שהרב"י מביא את פסק הרוא"ש כפשוטו וכותב בפירוש שהגדל על הגג נחسب מחובר לכל מיili - hei נקטין. וכיון שאתינא להכי אין יסוד לחילוק על סברת האגלי טל ולומר שלදעת הרמב"ם והשו"ע עציז שאנו מיטלטל נחسب מנוטק.

הרבי דוד אביטן שליט"א
המכון למצות התלוויות בארץ

**ערלה בגבולות עולי מצרים
תגובה על דברי הרבי שניור ז. רוח שליט"א מגילון מס' 25**

יום ב' כו אלול תשנ"ט
לפ"ק ירושלים ת"ג

לכבוד
ידידי הדגול
הרבי הגאון ורבי שניור זלמן רוח שליט"א
יוזר המכון למצות התלוויות בארץ.

שלום רב !

לאור מה שכבר נזכרנו בעל פה ומ"ש כבodo בתנובות שדה (גיליון 25) לדיק מדברי הרמב"ם שעරלה נהוגת מן התורה בכל ארץ ישראל אף מקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל, ושכ"כ הגאון מקוטנא בשווית ישועת מלכו ובשוית מלבושיו יו"ט. ולאחר מכן הביא את דברי מרכן הגרא"י שליט"א ביביע אומר והגרב"צ אבא שאול זצ"ל באור לציון שכחטו בפשיטות להפוך, שעירלה אינה נהוגת מן התורה אלא במקומות שכבשו עולי בבל, אבל מה שכבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל אין ערלה נהוגת שם מהתורה, ולאור דבריהם הסיק כבodo בתנובות שדה שם להלכה שבזעה דין ערלה כדי ערלה חוי".
שספיקה מותר, שלא כמו שכחטו הישות מלכו והמלבושים יו"ט ודדיק מר מהרמב"ם.

וכשעינתי בשווית יביע אומר חשבתי שיתכן שלא כתוב כן בהחלט אלא לסניף בלבד, משום שדן שם בספק ערלה בשוק וצרף כמה ספיקות להקל, והוסיפה סניף נוספת שגם מה שהגיע מעזה וכוכ' אינו אסור מן התורה ודינו כדי ערלה חוי", אבל לא ס"ל שכח הילכה ולמעשה, [וכמו שצרף שם גם דעת המשנה למילך ע"פ שכח שם שמרן בשוו"ע לא ס"ל כן, כיעו"ש].

אבל כשחתי לעין בשושי הדברים [בעידודה של כבodo ותודתי על כך] דומני שניתן לומר בהחלט שאין ערלה נהוגת מן התורה אלא במקומות שכבשו עולי בבל, וזאת מהמפורש במסנה (ערלה פ"א מ"ב): "עת שבאו אבותינו לארץ נטו עפטור, נתעו ע"פ שלא כבשו חיב". ובירושלמי שם ילייף לה מקריא "ונטעתם" פרט לשנתעו גוים עד שלא באו לארץ. [וכי"ה בספרא פר' קדושים פרק ה פרשה ג]: "כי תבאוו ... ונטעתם" פרט לשנתעו גוים עד שלא באו לארץ וכו' מכאן אמרו עת שבאו אבותינו לארץ ומצוו נטו עפטור נתעו ע"פ שלא כבשו חיב"[]. ממשיך הירושלמי ושותל הרי ר' ישמעאל סובר שככל ביאות האמורות בתורה לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק הם. ושמעא מתני' שלא כר' ישמעאל. ר' הילא בשם ר' לעזר מודה ר' ישמעאל בחלה וערלה שכחוב "כי תבאוו" ו"בבואכם" ומדשינה הכתוב בשםינו חכמים חיוו. ע"כ הירושלמי. והוא מקומ לומר שמכיוון שבערלה לא צריך כיבוש, א"כ גם משפטלה קדוצה בראשונה

נשאר חיוב ערלה כשהיה לפני כן, שהרי כל דין קדושה וראשונה איןו אלא קדושת הכיבוש עצמו, כמו "ש הרמב"ם בהל' תרומות (פ"א ה"ה) ובhalb' בית הבחירה (ס"פ ו'), [וראה ברדב"ז בהל' תרומות שם ובחזו"א שביעית ריש ס"ג]. וכיון שנתחייבנו בערלה עוד לפני שנתקדשה הארץ, א"כ יש מקום לומר שגם משללו ובטל קדושת הארץ עיין חיוב ערלה במקומו עמו, וכן גם מן התורה בכל ארץ ישראל אף בנסיבות שלא כבשו עולי בבל. וש"ר שכ"כ המלכושי יו"ט (בקונטרס חותמת קרעך ס"ב).

אמנם לענ"ד לא יתכן לומר כן מכמה סיבות. א. פשט הרמב"ם בהל' תרומות (פ"א ה"ז) משמע שבגולות ערלי מצרים אינם גבולות הארץ המובטחת בפרשת אלה מסעி, אלא הרבה פחות מזה, ע"ש בمعدני ארץ. ואין יתכן שלא יכתבו חז"ל שעrella נוהגת מן התורה גם במקומות שלא כבשו עולי מצרים, הרי אם אין ערלה תלואה כלל בכיבוש, ראוי שתנהג בכל הארץ המובטחת אפי' במקומות שלא כבשו עולי מצרים. ומפורש בחומרב"ם בהל' תרומות (פ"א ה"ב) שתם הארץ ישראל האמורה בכל מקומות היא הארץות שנכבשו כיבוש רבים, ע"ש. והיינו עולי מצרים. ומכיון שעrella אינה תלואה כלל בכיבוש א"י ראוי שתנהג בכל גבולות הארץ המובטחת, וכך יתכן שהמשנה לא השמיעתנו אלא ערלה בארץ ישראל (פ"ג מ"ט).

ב. הרי לענ"פ שלא צריך כיבוש עכ"פ ביאה צrisk כמפורט במשנה שלא נתחייבו אלא משעת ביאתם לארץ, רק כיבוש אין צrisk, וא"כ כשם שהקדושה הראשונה נתבטלה משבט הכניבוש, כך גם ערלה שתלויה בביאה מסתבר שכשבט הערלה הביאה בטל דין ערלה.

ג. בירושלים הנ"ל מפורש שדין ערלה כדין תלואות בביאה ולא בכיבוש, ואעפ"כ הרי חלה בזמן זהה ואף בכיבוש שני בימי עזרא, אינה אלא מדרבן כמ"ש הרמב"ם ומן בש"ע ריש הל' חלה, וזאת משום שבחלתה יש דין ביתן כולכם הנלמד " מבבאים ", וכיון שבבית שני לא עלו כולם אין חלה נוהגת אלא מדרבן. הרי מפורש שאעפ"כ שחלתה אינה תלואה בכיבוש אלא בביאה, אעפ"כ משפטה ביה גלו, בטל חיוב חלה מן התורה, ובבית שני לא נתחייבו כי חסר ביתן כולכם. ומעטה גם ערלה נמי הואר דין דמה שנתחייבנו בביאה ראשונה נתבטלה משללו, ומכיון שלא מצינו שעדרלה שצrisk ביתן כולכם, שהרי מ"י תבאו"ו" דרשו חז"ל בספרא פרט לשנטעו גוים עד שלא כבשו נ"ל, א"כ בקדושת עוזרא נתחייבו בערלה מן התורה בנסיבות שקידש עוזרא דוקא, אבל לא בנסיבות שכבשו רק עולי מצרים.

ושוב ראיתי שכ"ז מפורש בדברי רבותינו זלה"ה. בשו"ת מהרימ"ט (ח"א סי' כה באמצע התשובה) כתוב שבערלה הענ"פ שכחוב " כי תבאו" נוהגת בארץ ישראל מן התורה בזמן זהה משום שבסדרה דרישן " כי תבאו" פרט לשנטעו גוים וכו', וכיון שקיים"ל שמה שנטטו הענ"פ שלא כבשו חיב, מסתבר לאוקמי דרישן " כי תבאו" פרט לשנטעו גוים וכו', ולא לומר שצrisk ביתן לא מסתבר להצrisk ביתן כולכם. עכ"ד בתוספת גם בחיל' מהלכה למשה מסני, וכיון שאינה תלואה בארץ לא מסתבר להצrisk ביתן כולכם. עכ"ד בתוספת באור. ואעפ"כ שלא כתוב אם מדובר בתחום עולי בבל או גם בתחום עולי מצרים.ylimד סתום מן המפורש בדבריו במקו"א (סי' מו) שכחוב להדייא של מה שלא כבשו נ"ל, א"כ בקדושת עוזרא אלא דין כסודיא לכל דבר, ע"ב. והדברים ברורים.

אמנם ראיתי בצל"ח ברכות (לו,א) שכחוב בפשיטות שמכיוון שוגם בערלה כתיב " כי תבאו" צrisk ביאת כולכם, ולכן אין ערלה נוהגת בזיה"ז מן התורה כלל, בדברי המל"מ (בהל' מא"ס פרק ז). אך כמובן דברים דחו דברי המל"מ, וגם מן בש"ע (סי' רצ"ד סע' ט) כתיב להדריא שינירה בא"י נוהגת מן התורה (ופשוט דמן מيري גם בזמן זהה). והארכנו כבר בזיה באוצר התשובות ערלה שם בס"ד. גם ראיתי בשו"ת דגל ראותן (ח"ב סי' רז) שהאריך בנדוד'ך וכחוב שבערלה אין צrisk ביתן כולכם, ושכ"כ באור שמה (הה' תרומות פ"ב), ודחה דברי הצל"ח הנ"ל. והביא מ"ש בשו"ת מלכושי יו"ט הנ"ל שכיוון שאין ערלה תלואה בכיבוש, גם משללו עדין חייבים מן התורה בכל תחומי עולי מצרים. ודחה דבריו כמ"ש, שוגם בחלוקת

שנתחיכיבו מיד כשנכנסו לפני שכבשו, ובכל זאת בזמן זהה הוי רק מדרבן, כי"ל, ומוכח שדי ביה האמור בחלה ובערלה כדין כיבוש האמור בשאר מצות החלوية בארץ,شمשבטלה קדושת הארץ בטלו כלום. והביא שכ"כ בשטמ"ק (בכתובות כה,א) שבhalb נתחיכיבו בכינסתם לארץ לפני כיבוש מיד כשהתחילו לוויכנס לארץ, ובביאת עוזא נפטרו אף לאחר שנכנסו משום ד"בבואכם" משמע כלום וכו'. עוד הארי להוכיח שערלה אינה תלולה בביאת כלכם ושפיר נוהגת מן התורה במקומות שכבש עוזא. עש"ב.

עוד ראייתי שגם מקור ברוך להרה"ג ר' נחום ברוך גינצבורג (ח"ב סי' ד) הביא דברי الملبوשי יוט הנ"ל, ודחה דבריו, שאע"פ שאין ערלה תלולה בקדושת הארץ, עכ"פ תלולה בביאת הארץ דהוא, ולכן מסתבר שמשגלו ובטלת הקדושה בטל גם דין ערלה ארץ ישראל, ומשקדש עוזא שפיר חלה הקדושה. דבערלה א"י"צ ביהת כלכם.

איبرا דבספר שבת הארץ במבוא (אות ח) כתוב שמילשון הרמב"ם (בהלי מעש"ש פ"י ה"ט) משמע שגם בערלה צריך ביהת כלכם, ולא ס"ל כמתניתין דערלה, ע"ש. ולענ"ד דקדוקו קלוש ואני נרא. וכבר בשו"ת דגל ורבנן הנ"ל עמד על לשון הרמב"ם, וכותב דשפיר מוכח מלשונו שבערלה א"צ כיבוש ולא ביהת כלכם, ע"ש. גם בספר ארץ חמדה לגר"ש ישראלי (ח"א שער י' סי' י') דחה דברי השבת הארץ. וע"ש מ"ש בנדו"ד.

והנה כבודו דקדוק מלשון הרמב"ם (בהלי מאכליות אסורות פ"י הי"א) שכח: ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריה וכו' מותר". משמע שرك בסוריה שרי ולא בשאר ארץ ישראל אע"פ שלא כבושא עולי בבל. ויש להוסיף דבמשנה (ערלה פ"ג מ"ט): ספק ערלה בא"י אסור ובסוריה מותר ובחו"ל יורד וולקט ובבלד שלא יראננו לוקט" וכותב הר"ן בפ"ק דקדושיםן (טו, א) שלכן החמירו בסוריה קצת יותר מבחו"ל משום שחוויל ורוחקה מארץ ישראל ולא ATI למיחלף, ע"ש. ואם כן אם נאמר שר ערלה אינה נוהגת מן התורה בזמן הזה אלא במקומות שכבשו עולי מצרים ולא כבושים עולי בבל על המשנה נמי קשה הרי לא רק סוריה קרובה לארץ ישראל, אלא כל המקומות שכבשו עולי מצרים סמוכים טפי לארץ ישראל (ודינם כסוריה כהוכחה מההימ"ט סי' זוז הנ"ל).

ולענ"ד קושיא מעיקרה ליתא כי אע"פ שבמשנה ריש גיטין מבואר שעכו היא גבול צפוני של ארץ ישראל, הדבר ברור לנו אלא גבול צפון מערב אבל בצפון מזרחה התפשט הגבול הרבה מעבר לכך עד הבניאס וכל הגליל העליין והתחתון מבואר במשנה בשבעית פרק ט מ"ז שלש ארצות לביעור וכו', ע"ש. וכמפורש בספר יוסיפון שמתאר את היישוב היהודי בגמלא ובידיפת ואת מלחמותיו עם הרומיים בערים הנ"ל. נראה מפה באינצקלופדיה תלמודית סוף כרך ב]. וא"כ מה שנקטה המשנה והרמב"ם סוריה שפיר נקטו כן, משום שבגבול הצפון מזרחי שפיר נתקדש ע"י עולי בבל עד סוריה. ובאופן שאדרבא ממשנינו ראה נמי לכך שעוד סוריה נתקדש, וכמ"ש הר"ן הנ"ל שسورיה סוכה לא"י. ודרכ. ומה שלא נקטה המשנה בסתרם כל מקומות שלא כבשו עולי בבל ונקטה סוריה, הוא משום שسورיה מקומה ידוע ומפורסם טפי, ואילו נקט התנא עולי מצרים ועולי בבל, היה צריך להאריך במיקומם של מקומות אלו, וכיון שכבר נתבארו במשנה בריש גיטין ובריש פ"ז דשביעית, קיצר התנא ונקט סוריה, שמקומה ידוע, והיא גם הגובל הצפון מזרחי של כיבוש עולי בבל, ומשם נקיש ונלמד על שאר המקומות שנתבארו בגייטין ובסבעית.

ולכן נלענ"ד שניתן לומר בודאות שאכן ערלה אינה נוהגת מן התורה אלא במקומות שכבשו עולי בבל דהוא. וכמ"ש ביביע אומר ובאור לציון בפשיותו [וכ"כ הגר"י פישר שליט"א בכרם ציון הלכות ערלה עמי' צ'] אכן אם יכול כבודו לבורר הנושא עוד עם מrown היב"א שליט"א נשמה מאד.

ברכת התורה דוד אביטן ס"ט

מהנעשה במכון הערכות לקראת שנת השמיטה

ב"ה ובס"ד זכינו והוקמה "ועדת השמיטה הארץית" בנשיאותו של מレン הרаш"ל שליט"א ובראשו של הגאון חכם שלום כהן שליט"א שאף משמש כיורר הוועדה הילכית של הוועדה, שבין חברי נמנים הגאון רבי שלמה בן שמואן שליט"א חבר בית הדין הגדול, והגאון רבי שלמה משה עמר שליט"א אב בית הדין הרבני פ"ת וחבר מועצת הרה"ר לישראל ומורה דרכו של המכון.

הוקמו ועדות נוספות הלכתיות ומקצועיות הכוללות בתוכם רבניים חשובים וידועי שם, אנשי מקצוע והדרכה החקלאית בעלי ידע וניסיון רב.

ע"פ הוראת מレン הרاش"ל שליט"א, תינתן העדפה ברורה לפירות ואף יrokes [כעת הר"ש וסיע'], שיחולקו לציבור במסגרת אוצר בית דין, שאר הירקות יגיעו מיבולים הגדלים במצעים מנוקטים, ערבה דרוםית, נרכי וחו"ל. שתי האפשרויות האחראוניות ישמשו גם כמקור מצומצם לפירות.

בהתאם להוראות אלו כבר כמעט וגובש, ההליך של צורת עבודה מהמן השמיטה והగופים הפיננסיים שילו את המערכת כולה.

רכז וועדת השמיטה כבר ישבו עם הקלאים רבים שומר תורה ומצוות שנפנו לוועדה על מנת להשתלב במוסגרת "אוצר בית דין", הן בירקות [כדוגמא אצין את אחד הקלאים בדרך שומר תומ"ץ וברשותו 1100 دونם לגידול ירקות והוא מעוניין לגדל ירקות עבור אוצר בית דין על פי כל כללי ההלכה], והן בפירות שב"ה כבר מספר הקלאים שב"ד חילק את יבולם כבר בשנה הקודמת, והם כבר ישבו עם הוועדה ובלי כל דין והודיעו שהם שומרו שטחה כדת לא כל היתרים, [מדובר לעת עתה בענבים, (מעל עשרה זנים של ענבים שחורים ולבנים, וענבי יין משובחים), אפרסקים, נקטרינות, תפוחים, שסק, תאנים, אגסים, שזיפים ועוד].

בערבה הדרומית [ע"פ הוראת הרבניים החל מצומת קטרה ומטה בלבד], כבר נחתמו חוזים לחכירת האדמות שם בשטחי גידול של אלפי דונמים.

בתום סקירה זו, אנו מוצאים לנכון להודיע לכל הציבור שכל מטרת וועדת השמיטה היא לתועלת כלל הצרכנים, וכפי הוראתו של מレン הרاش"ל שליט"א שהעיקר שהיא הכל במחair השווה לכל נפש, ע"מ להקל על הצרכנים ובעיקר על המשפחות ברוכות הילדים כ"י. ומכאן שכל יהודי הוא שותף במפעול הגadol הזה של שמירת השמיטה בשטחים החקלאים, ואני קוראים לכל הציבור לתת כתף וסיווע בכל התחומים, לוועדת השמיטה ובפרט בחלק שהם ממש שותפים בו זה "אוצר בית דין" שנועד עבור הציבור ולהתועלתו.